

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ”
Навчально-науковий центр заочно-дистанційного навчання
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра на тему:
**“Внесок держав Вишеградської четвірки в обороноздатність
України в умовах повномасштабної війни”**

Виконав студент II курсу, групи ЗМНБ-21
спеціальності 256 Національна безпека (за
окремими сферами забезпечення і видами
діяльності)

Богомолов Артем Євгенович

Керівник – кандидат політичних наук,
старший викладач

Ольга Анатоліївна Близняк

Рецензент – доктор економічних наук, професор

Ольга Іванівна Дем’янчук

Острого, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ВИШЕГРАДСЬКА ЧЕТВІРКА – РЕГІОНАЛЬНЕ УТВОРЕННЯ В ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ	8
1.1. Виникнення, структура та основні напрямки діяльності V4.....	8
1.2. Відносини України з країнами Вишеградської четвірки до повномасштабного вторгнення.....	15
1.3. Реакція країн Вишеградської четвірки на напад росії на Україну	28
Висновки до першого розділу	38
РОЗДІЛ 2. ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНЕ ТА ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ.....	40
2.1. Україна в оборонній дипломатії країн Вишеградської четвірки.....	40
2.2. Участь країн Вишеградської четвірки в забезпеченні зброєю української армії.....	50
Висновки до другого розділу.....	63
РОЗДІЛ 3. ВИШЕГРАДСЬКА ГРУПА – НОВІ ВИКЛИКИ БЕЗПЕЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ З УКРАЇНОЮ	65
Висновки до третього розділу	78
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	82
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність дослідження. Напад на Україну дестабілізував безпекову ситуацію в Центральній та Східній Європі та послабив існуючу архітектуру глобальної безпеки. Особливу стурбованість цією ситуацією висловили країни східного флангу НАТО, зокрема країни Вишеградської групи – Польща, Словаччина, Чехія та Угорщина. Після початку війни в Україні Вишеградська четвірка швидко набула значення як голос країн, чия безпека неодноразово ставала об'єктом провокаційної та експансіоністської риторики росії. Вишеградський формат став символом згуртованості та співпраці в регіоні Центральної Європи. Більшість країн V4 були в авангарді надання політичної, гуманітарної чи військової підтримки Україні з метою підтримки її обороноздатності.

Ці дії були частиною концепції оборонної дипломатії в широкому розумінні, яка визначається як міжнародне мирне співробітництво в різних сферах, засноване на діалозі та співпраці, що здійснюється політичним сектором, сектором національної оборони та підлеглими йому установами та збройними силами для підтримки зовнішньої політики та національної безпеки. Така діяльність здійснюється державою, яка безпосередньо не бере участі в конфлікті, через її політичну, дипломатичну, військову та гуманітарну допомогу, але без офіційної участі у війні. Зважаючи на те, що російсько-українська війна і далі перебуває в її активній фазі, питання оцінки внеску кожної окремої держави, які в тій чи іншій мірі надали допомогу Україні залишається відкритим.

Мета роботи вивчити внесок країн Вишеградської групи у обороноздатність України в умовах повномасштабної агресії росії.

Поставлена мета передбачає реалізацію таких наукових завдань:

- проаналізувати відносини України з країнами Вишеградської четвірки напередодні повномасштабного вторгнення;
- дослідити реакцію країн регіону на напад росії на Україну;

- охарактеризувати участь країн Вишеградської четвірки у військово-технічному забезпеченні ЗСУ;
- проаналізувати роль і місце України в системі колективної безпеки країн Вишеградської четвірки;
- дослідити діяльність країн Вишеградської групи в контексті реалізації політики ЄС щодо України;

Об'єктом дослідження є політика країн Вишеградської четвірки щодо України в умовах російсько-української війни.

Предметом дослідження обрано внесок держав Вишеградської групи у обороноздатність України в умовах повномасштабного нападу.

Хронологічні рамки даного дослідження включають період з лютого 2022 по 2024 рр. Нижня межа зумовлена тим, що з 24 лютого 2022 р. розпочалась повномасштабна агресія російської федерації проти України, яка вплинула на ситуацію в Центрально-Східному регіоні і зумовила відповідну реакцію країн Вишеградської групи на ці події. Верхня межа обумовлена переходом ЗСУ до позиційної війни. Водночас автор вважав за доцільне звертатися до більш раннього історичного періоду для найбільш повного розкриття теми та вирішення поставлених завдань.

Територіальні межі дослідження охоплюють територію України та країн V4 – Польщі, Чехії, Словаччини та Угорщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Літературу по темі, що вивчається нами, можна розділити на декілька великих груп. До першої групи належать роботи, присвячені в контексті їх європейської та євроатлантичної інтеграції, безпекових аспектів, засад співробітництва. Це роботи таких авторів, як Т. Сидорук, І. Артьомов, М. Лендєл, С. Зуб, М. Фесенко, Г. Максак та ін. До другої групи належать роботи, присвячені окремим аспектам діяльності країн Вишеградської групи, на рівні регіонального об'єднання, що реалізувалися після початку російської агресії проти України, Тут необхідно згадати роботи таких вітчизняних та зарубіжних дослідників як С. Ольшик, Ю. Фішер, Т. Клін, К. Кожб'яв, В.

Андрейко, Л. Корнійчук, Н. Ніколаєнко Т. Жовтенко, Н. Матвійчук та ін. Автори здійснювали аналіз реакцій, позицій, проблем і перспектив співробітництва країн Вишеградської четвірки одна з одною й з Україною в умовах російсько-української війни.

Позиції країн V4 в політиці ЄС щодо України в умовах російсько-української війни до подій 2022 р. присвячені дослідження О. Близняк, І. Вовканич, І. Шніцер, які, зокрема, розглянули проблему перших реакцій країн V4 на повномасштабне російське вторгнення в лютому 2022 р. та вплив цих подій на відносини всередині угруповання [4]. Огляд діяльності Вишеградської групи в умовах нових безпекових і політичних реалій в Європі зробила О. Давимука [5].

Проте, обрана тема щодо дослідження внеску країн Вишеградської четвірки в обороноздатність України в умовах повномасштабної російсько-української війни вивчена не достатньо чим і зумовлений науковий інтерес автора.

Джерельною базою для дослідження стали офіційні публікації національних статистичних органів країн «Вишеградської четвірки»; матеріали й звіти міжнародних та українських дослідницьких організацій; нормативні, законодавчі акти Вишеградської четвірки.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження представлена низкою підходів, принципів та методів. Магістральний підхід у дослідженні – системний. За допомогою системного підходу розглянуто міжнародно-політичну сферу як єдиний механізм високого ступеня організації, що перебуває у взаємодії з глобальним середовищем, поглиблено розуміння суті зовнішньої політики Вишеградської спільноти, з'ясовано її роль у обороноздатності України.

Використання принципу історизму дало змогу розглянути події, пов'язані із прийняттям рішень, актів, угод, хартій, рішень іноземних органів, інститутів, президентів, неурядових та урядових організацій щодо надання Україні різної допомоги в 2022-2024 рр. Принцип об'єктивності зумовив

проведення дослідження без упереджень та суб'єктивного ставлення, сприяв вивченню існуючих закономірностей, які визначали зовнішньополітичну стратегію України, згаданих країн та організацій.

У дослідженні використано низку загальнонаукових та спеціальних методів. Серед загальнонаукових методів у роботі використано методи індукції та дедукції, синтезу і порівняння, які дозволили виявити та пояснити основні тенденції зовнішньополітичної активності країн Вишеградської групи. Серед спеціальних методів, які використано в роботі це аналітико-тематичний, інституційний та історичний, методи періодизації та типологізації та контент- та івент аналізу.

Аналітико-тематичний метод застосовувався для обробки наукових джерел, присвячених проблемі обороноздатності України в умовах повномасштабної війни за сприяння країн Вишеградської четвірки. Порівняльний метод було використано для дослідження еволюції польсько-українських, чесько-українських, словацько-українських та угорсько-українських відносин та інтеграційних процесів у Європі впродовж 1991-2014 рр.

За допомогою інституційного методу було проаналізовано зміни в політичних системах країн Вишеградської четвірки, розкрито процеси, що вплинули на трансформацію міжнародних відносин в регіональному та світовому контексті. Історичний метод розкрив ретроспективу співпраці між Україною і країнами регіону. Було використано методи періодизації та типологізації; описовий та логічно-аналітичний методи. Також слід зауважити використання контент-аналізу для вивчення документальної бази (договорів, звітів і доповідей аналітичних центрів, урядових та неурядових організацій) та івент-аналізу.

Апробація роботи. Окремі результати магістерського дослідження доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та пріоритети модернізації науки, освіти, технологій та суспільства», яка відбулася 16 квітня 2025 року в м. Ізмаїлі, Україна та Всеукраїнській

науково-практичній конференції «Актуальні питання історії, громадянознавства, географії та методик їх викладання» 20 травня 2025 р. м. Рівне.

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів (що поділені на 5 підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури (96 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ВИШЕГРАДСЬКА ЧЕТВІРКА – РЕГІОНАЛЬНЕ УТВОРЕННЯ В ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ

1.1. Виникнення, структура та основні напрямки діяльності V4

Вишеградська група (Вишеградська трійка – V3, Вишеградський трикутник, а з 1993 року Вишеградська четвірка – V4) є неформальною регіональною формою співпраці, яка об'єднує чотири країни Центральної та Східної Європи: Польщу, Чехію, Словаччину та Угорщину. Вона була утворена 15 лютого 1991 року в Вишеградському замку, завдяки чому й отримала свою назву, під час зустрічі трьох представників від кожної країни: президентів Польщі – Леха Валенси та Чехословаччини – Вацлава Гавела та прем'єр-міністра Угорщини – Йозефа Анталла. Так лідери названих країн символічно провели паралель зі з'їздами королів Польщі Казимира Великого, Чехії Яна Люксембурзького й Угорщини Карла I Роберта, які відбулися у цьому самому місці в XIV ст.

Спільнота V3 була платформою для інтеграції країн зі схожими геополітичними умовами, спільною історією, традиціями, культурою та цінностями, які характеризувались подібним рівнем соціально-економічного розвитку. Вишеградська декларація підписана в ході цієї зустрічі визначила цілями співпраці – руйнування комуністичної системи та її пережитків та входження країн до Європейського Союзу та НАТО [62, s. 163].

У 1993 році Чехословаччина розділилася на Чехію і Словаччину і так V3 стала V4. Країни Вишеградської трійки, на час її утворення, символізували Центральну Європу з іншою політичною якістю, яка відрізняла її не лише від Радянського Сходу, а й від старої Західної Європи. Це було зумовлено існуючими тут традиціями, культурою й масовою суспільною підтримкою прозахідної орієнтації. Безпосередньо причиною створення Вишеградської групи стало кровопролиття у Вільнюсі 13 січня 1991 року, коли радянські військові намагаючись придушити виступ литовських протестувальників

вбили 14-х і поранили понад 600 цивільних осіб [7, с. 2-3]. Саме ці події стимулювали налагодження співпраці згаданих

держав задля звільнення від опіки Москви. У Польщі, Угорщині та Чехословаччині усвідомлювали, що зміни в цій частині Європи не незворотні, а комунізм ще до кінця не повалено. Разом з тим, вони розуміли, що Москва не відмовиться від своїх імперських амбіцій.

У ситуації, що склалася, основною метою Вишеградської трійки стала безпека. Для цього, перш за все їм необхідно було вийти з радянської сфери впливу, а також не допустити потрапляння в сіру буферну зону між Північноатлантичним альянсом та росією. Події 1991 р., відбувалися з катастрофічною швидкістю. Вже 28 червня 1991 року було розпущено Раду економічної взаємодопомоги, а 1 липня 1991 року – Організацію Варшавського договору, тим самим країни не входили до жодного військово-політичного чи оборонного союзу [87].

Важлива роль V3 блискавично зросла в дні путчу Г. Янаєва, який намагався зберегти Радянський Союз зупинивши «перебудову» й відновивши ортодоксальний комунізм. Держави Вишеградської трійки тоді перетворилися на досить крихкий, але єдиний щит між потенційним хаосом, що охоплював, ще могутню вчора, радянську імперію в дні її розпаду, і Західною Європою. Посилювало психологічний ефект від цього ще й те, що з червня 1991 року на всю посткомуністичну Європу на Заході дивилися через призму розгортання війни в Югославії допускаючи повторення подібного сценарію вже на землях від Одри до Берингової протоки.

Наступний етап – 1991–2004 рр. країни Вишеградської групи активно взялися за втілення своєї наступної ролі – «ясел європейської інтеграції», коли держави-учасниці докладали максимум зусиль, щоб вступити до Європейського Союзу. Другий саміт Вишеградської трійки відбувся у Кракові 6 жовтня 1991 року. На ньому було прийнято декларацію, у якій три держави Центральної Європи спільно засвідчили свою готовність вступити до НАТО.

Відносно мирний розпад СРСР у серпні-грудні 1991 року, де однією з

вирішальних подій стало проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. та ухвалення її під час загальнонаціонального референдуму 1 грудня 1991 р. припинення існування СРСР закріплене у Вискулях на території Біловежської пуші 8 грудня 1991 р., повністю нівелювало ці побоювання й дало змогу завершити процес зближення держав V3 з європейськими спільнотами. Усі держави Вишеградської групи 16 грудня 1991 року підписали договори про співдружність із європейськими спільнотами [28, s. 8].

Самі держави регіону – Польща, Чехословаччина та Угорщина – тоді, після розпуску РЕВ та ОВД, розглядали Вишеградський трикутник, як варіант подолання європейської ізоляції, більш менш рівноправного партнерства і головним чином – заповнення вакууму спілкування в регіоні, що настав тут після розпаду структур часів соціалістичного минулого. Основні завдання цієї організації, зафіксовані в декларації, мали скоріше декларативний, політичний характер, покликаний позначити нову внутрішньо- і зовнішньополітичну орієнтацію цих країн, ніж якісь конкретні механізми співробітництва. До них належали:

- зміцнення на новій основі державного суверенітету, демократії та свободи;
- знищення всіх залишків тоталітаризму в соціальній, економічній та духовній сферах життя суспільства;
- побудова парламентської демократії, сучасної правової держави та повага до прав людини, основних свобод;
- запровадження сучасної ринкової економіки;
- повне включення країн-учасниць до системи європейської політики, економіки, права та безпеки [28, s.10].

Спочатку спільне прагнення до співробітництва нового типу хоч і було виражене у пропонованих декларацією практичних кроках, але їх формулювання були часто надто загальними та не мали обов'язкового характеру. Мабуть, єдиним безперечним успіхом Вишеградської групи на першому етапі її існування (1991-2004) можна вважати створення у 1992 р.

Центрально-європейської зони вільної торгівлі (ЦЕФТА). Країнам Вишеградської групи вдалося створити спільний митний простір ще до вступу в ЄС. Двигуном цього рішення було розуміння тієї обставини, що воно у будь-якому разі виступає неминучим кроком на шляху до ЄС. І хоча термін діяльності ЦЕФТА обмежувався часом вступу до ЄС, ця акція стала позитивним знаком здатності цих країн до вирішення конструктивних завдань. Ця обставина дозволила пов'язати з Вишеградською групою певні надії на можливість спільної мобілізації зусиль країн регіону у справі відстоювання своїх інтересів у рамках ЄС.

Після досягнення цих цілей у 2004 р. перед Вишеградською четвіркою постало питання про необхідність подальшої співпраці, яке було дозволено Кромержицькою декларацією [14, с. 127]. Цей документ носив загальний характер, підкреслював результати діяльності та у загальних рисах описував напрями подальшого співробітництва, не ставлячи якихось конкретних цілей. Більш чітко вони були визначені лише у 2014 р. у Братиславській декларації, де було конкретизовано напрями співпраці: політику в сільському господарстві, питання пов'язані з енергетичною безпекою, розширення та зміцнення зв'язків з НАТО та активніша роль країн Вишеградської групи у зовнішній політиці ЄС [14, с. 127].

До сьогодні група не оформлена інституційно, але на рівні групи відбуваються регулярні зустрічі на рівні глав держав та урядів, на яких приймаються рішення важливі для об'єднання, а єдиним органом управління є створений у 2001 Вишеградський фонд. Його основною метою є підтримка культурних та освітніх контактів між країнами-членами. На думку дослідників, відсутність інститутів може бути розцінено по-різному [96, с. 188]. З одного боку, це дозволяє країнам-учасникам гнучкіше реагувати на будь-які події, що надає Вишеградському співробітництву своєрідність, а з іншого – перешкоджає створенню єдиної позиції з багатьох питань, оскільки рішення багато в чому визначаються політиками, які перебувають при владі в кожній окремій країні V4.

Важливим чинником, що впливає на міждержавні взаємини залишається наявність конфліктів між країнами групи. Насамперед йдеться про політику Угорщини щодо угорської меншини на територіях сусідніх держав, зокрема Словаччини. Угорщина надає подвійне громадянство угорській національній меншості у Словаччині, проте Вишеградське співробітництво дозволяє згладити протиріччя між країнами з цього питання [27, s. 174], оскільки співробітництво за менш спірними аспектами політики потребує взаємодії країн та підтримки діалогу.

Незважаючи на повторювані кризи та втрату внутрішньої згуртованості внаслідок ряду факторів, Вишеградська група залишається найвидатнішим та найуспішнішим центральноєвропейським форматом співпраці. Ця формальна співпраця, яка виникла через відсутність інтересу австрійських дипломатів на початку 1990-х років до розбудови центральноєвропейської співпраці на основі «ностальгії за часами Габсбургів», зберігається понад 30 років.

Щоб забезпечити стабільність V4 та обмежити вплив урядів окремих країн, було створено квазіінституційну структуру, яка включала, серед іншого: регулярні зустрічі представників різних рівнів влади, призначення Вишеградських координаторів, що діють у міністерствах закордонних справ, і ротаційне щорічне президентство, відповідальне за координацію роботи Співтовариства. Головною перевагою Вишеградської угоди є відсутність будь-якого інституційного запиту на «постійний» консенсус між державами-членами. Таким чином, діяльність V4 тривалий час була зведена до офіційних зустрічей прем'єр-міністрів і членів уряду, на яких не розглядалися фундаментальні питання. Крім того існувало цілий ряд питань, зокрема, переговори щодо бюджету ЄС, опір енергетичній політиці ЄС, опозиція нелегальній міграції та квотам на переселення тощо – навколо яких група співпрацювала [28, s. 11].

Крім того, на основі цього формату V4 могла залучати інших партнерів для спеціальної співпраці. Зазвичай це стосується інших нових членів ЄС із групи колишніх посткомуністичних держав, але в окремих випадках це може

поширюватися на інших партнерів (наприклад, європейські південні країни, Австрію та Сполучене Королівство). Це означає, що V4 можна розглядати як стабільну регіональну групу, хоча її «регіональність» дуже обмежена як за формою (враховуючи домінування міжурядової співпраці та майже повну відсутність будь-якої регіональної ідентичності «знизу вверху»), так і за змістом (враховуючи відсутність позицій, спільних для всіх чотирьох країн щодо багатьох важливих питань і напрямів політики). Ця ситуація породила як критику, так і реалістичну позицію, що, незважаючи на всі проблеми, V4 є найуспішнішою регіональною формою співпраці в Центральній Європі [28, s. 12].

Країни V4 не змогли спільно розробити інфраструктурні проекти, говорити в унісон в ЄС і НАТО, колективно визначити зони ризику та співпрацювати над їх усуненням. Економіки V4 не створюють позитивної синергії, але сильно конкурують між собою – головним чином у намаганні залучити іноземні інвестиції.

Кожна з країн-членів по-своєму розуміла створення V4. Так, для Польщі це був інструмент балансування між росією та Німеччиною. Для Словаччини – можливість вийти з політичної ізоляції та стати повноправним членом регіону. Польща, Чехія та Угорщина декларують прагнення очолити групу. Польща як найбільша нація з найбільшими темпами економічного зростання виглядає природним лідером. Тим не менш, цю ідею не поділяють інші учасники V4.

Частина політологів-міжнародників називають V4 «субрегіональною групою», маючи на увазі, що Центральна Європа більш розлога. При цьому наголошується на «дивовижній здатності групи долати тривалі та повторювані фази виправданого скептицизму», зазначивши, що «V4 служить центром [...] як посланник і промоутер центральноєвропейського бачення в [...] ширшому європейському контексті» [27, s. 169]. Соціалізація, пов'язана з демократичною консолідацією, європеїзацією та регіональною інтеграцією, «привела до чогось, що можна позначити як Вишеградську

квазіідентичність». Ця квазіідентичність не мала явного впливу на суспільства країн Вишеградської групи, але вона «глибоко вкорінена в мисленні політиків, дипломатів та інших офіційних представників, які беруть участь у міжнародній політиці». Квазіідентичність також пов'язана з відчуттям квазіінституціалізації. Про це свідчить той факт, що політики, чиновники, зовнішньополітичні оглядачі та науковці вважають співпрацю V4 природною та надають перевагу їй іншим форматам, таким як Центральноєвропейська ініціатива чи Регіональне партнерство [27, s. 168].

Після 2009 року Вишеградська група змінила свій досить оборонний стиль на більш проактивний підхід, оголосивши про свої амбіції стати важливою рушійною силою європейської інтеграції. Група V4 об'єдналася навколо трьох чітко сформульованих цілей її політики: підтримка східного та південно-східного векторів розширення ЄС; підтримки східного виміру Європейської політики сусідства та спільного бачення регіональної енергетичної політики. Тим не менш, варто зауважити, що ці теми явно перетиналися з опором групи основним напрямкам міграційної політики ЄС з 2015 року.

Бажання стати альтернативним «ядром» або двигуном Європейського Союзу було затьмарене проблемним іміджем групи. Вимога лідерів V4 припинити нелегальну міграцію в 2015 році – позиція, сформульована всупереч мейнстріму ЄС – стала загальним посланням більшості політиків країн-членів ЄС до 2017 року. Лідери більшості країн ЄС прийняли позиції лідерів країн V4, проте ніде не дівся негативний і навіть «токсичний» імідж групи у ньому: «Рішучі заяви про критику та відмову, що не супроводжувалися конструктивними пропозиціями, не допомогли західним політикам зрозуміти та оцінити позиції Вишеградської групи. Окрім обмежувального підходу до міграції, V4 стала відома суперечливими конституційними кроками урядів у Будапешті та Варшаві. Ці неліберальні тенденції лише зміцнили імідж Вишеграду як регресивної групи

посткомуністичних суспільств, нездатних повністю інтегруватися в постмодерну мультикультурну відкриту Європу» [28, s. 13].

Отже, Польща, Чехословаччина та Угорщина вирішили зміцнити свої позиції на посткомуністичному міжнародному рівні в рамках так званої «нової регіональної» форми Вишеградської співпраці. Пріоритетним напрямком їхньої співпраці на початках стало прагнення вступу до Європейських співтовариств і Північноатлантичного альянсу. Трансформувавшись в 1993 р. у Вишеградську четвірку центральноевропейські країни – Чехія, Словаччина, Польща та Угорщина – стали важливою зоною регіонального розвитку в багатьох сферах – від політичної до економічної та соціальної. Ці європейські країни були в центрі значущих подій на європейському континенті.

1.2 Відносини України з країнами Вишеградської четвірки до повномасштабного вторгнення

З огляду на своє географічне розташування країни Вишеградської групи виявляли підвищений інтерес до України з моменту здобуття останньої незалежності у 1991 р. У 1990-х рр. V4 виступала для Києва своєрідним «вікном в Європу», оскільки співпраця з колишніми соціалістичними країнами дозволяла (хоч і дозовано) брати участь у різних інтеграційних процесах у Центральній та Східній Європі (зокрема, приєднатися до Центральноєвропейської ініціативи).

Після вступу країн «четвірки» до НАТО та ЄС, можливості України в реалізації своєї євроатлантичної політики збільшилися за рахунок підтримки своїх прагнень з боку Вишеградської групи, або її окремих членів. Практичні елементи такої взаємодії виявлялися, наприклад, під час президентства В.А. Ющенка, коли країни V4 на рівні декларацій та заяв підтримувала ініціативи Києва щодо вступу до ЄС та НАТО. У відповідь Україна активно виступала за регіональні ініціативи ЄС та Вишеградської групи, спрямовані на зміцнення позицій Брюсселя на пострадянському просторі [6, с. 192].

Країни V4 є невід'ємною частиною об'єднаної європейської та трансатлантичної спільноти. Ці держави завжди демонстрували інклюзивне ставлення «відкритих дверей» до прагнень країн Східної Європи, особливо тих, хто бере участь у програмі ЄС «Східне партнерство». Україна є найбільшою країною Східного партнерства та має безпосередній кордон із Вишеградським регіоном. Вона розвинула чудові економічні, політичні та культурні відносини з державами V4. Українська демократична політична еліта та діячі громадянського суспільства чітко заявили про свої надії на підтримку та конкретну допомогу з боку демократій Центральної Європи.

У країнах V4 події в Україні сприйняли з великим інтересом, але не менш цікавими є позиції цих країн у нинішньому російсько-українському конфлікті. Незважаючи на те, що V4 представляє відносно компактне регіональне угруповання, яке традиційно віддане єдиному голосу, цього разу їм це не вдалося – включаючи ключових політиків на найвищих рівнях влади, включаючи глав держав і урядів.

Водночас слід зазначити, що всі країни V4 як члени ЄС підтримали спільну позицію ЄС щодо санкцій, запроваджених проти росії. Вони їх повністю виконали і на офіційному рівні підтримали Україну, її територіальну цілісність і право на захист від агресії [1, с.28]. Але були й деякі важливі відмінності.

Від початку конфлікту Польща відкрито критикувала агресивну політику російського керівництва та виступала за збереження або навіть посилення санкцій проти росії. Вона також виявила більше симпатій до політики українського уряду, який діє в складних умовах зовнішньої агресії. Крім того, Польща наполягала на посиленні обороноздатності НАТО в регіоні Центральної та Східної Європи. На відміну від Польщі, інші три країни V4 – Словаччина, Угорщина та Чехія – не були особливо активними у формуванні позиції ЄС щодо росії. Крім того, час від часу окремі високопоставлені представники цих країн робили заяви, які ставлять під сумнів їхню відданість єдиній європейській позиції.

Важливість «Східного партнерства» в зовнішній політиці України свідчить те, що підписання відповідної угоди щодо набуття статусу асоційованого члена ЄС мало відбутися на полях саміту «Східного партнерства» у Вільнюсі 28-29 листопада 20123 р.

Події Революції Гідності і протистояння чинної тоді влади з опозицією цілком зрозуміло, що привернули увагу міжнародну спільноту, в тому числі і вишеградських політиків. Вже 24-25 лютого 2014 р. відбулися дві екстрені наради на рівні міністрів закордонних справ та міністрів внутрішніх справ, а 28 лютого – голів національних парламентів. В опублікованих за їх підсумками документах містилися побажання до набуття внутрішньої єдності на всій території України, проведення «вільних та справедливих виборів» та здійснення демократичних реформ (передусім конституційної). У свою чергу країни «четвірки» висловлювали готовність продовжувати підтримувати прагнення України до участі в європейській інтеграції та розвитку відносин із ЄС [1, с. 28].

Також 28 лютого 2014 р. з офіційним візитом до Києва та Дніпропетровська прибули міністри закордонних справ V4 з метою проведення переговорів з новою українською владою, яка перебувала на той момент у процесі формування. Пізніше, 1 березня 2014 р., міністр закордонних справ Угорщини Я. Мартоңьї відвідав також Закарпатську область, де мешкала велика угорська діаспора. При цьому варто зазначити, що заяви та дії Вишеградської групи за своєю оперативністю випереджали активність ЄС з українського питання. З іншого боку, консолідованість країн «четвірки» вже в перші місяці і навіть тижні кризи зазнала серйозних випробувань, що згодом дозволить говорити про наявність суттєвого розколу між учасниками. Крім того, діяльність V4 щодо Української кризи здебільшого мала характер реакції на події, що відбувалися, що не пропонувала жодних конструктивних стратегій щодо врегулювання процесу.

Аж до кінця березня 2014 р. Вишеградська група намагалася позиціонувати себе як «флагман» європейських ініціатив щодо України. При

цьому ключову роль у цих процесах відігравала Польща. Позиції Угорщини, Словаччини та Чехії були стриманішими, а в деяких аспектах навіть критичними.

У рамках діяльності Вишеградської групи тема України залишалася однією із ключових. Так, 4 березня 2014 р. було опубліковано Спільну заяву прем'єр-міністрів «четвірки», в якій, однак, фактично не було жодних практичних кроків з врегулювання кризи, крім закликів до росії поважати міжнародне право та вирішувати спірні питання в рамках співпраці з відповідними міжнародними організаціями (ОБСЄ). При цьому наголошувалося, що дії Москви створюють «нову небезпечну реальність» у Європі, проводячи паралелі з подіями 1956 р. в Угорщині, 1968 р. у Чехословаччині та 1981 р. у Польщі. Водночас у Заяві містився і заклик до уряду України поважати права та забезпечувати рівноправне існування всіх мешканців країни незалежно від етнічної чи культурної приналежності.

Наступного дня, 5 березня 2014 р., міністри закордонних справ країн V4 надіслали спільний лист Верховному представнику ЄС із закордонних справ та безпекової політики К. Ештон та Європейському комісару з питань розширення та політики добросусідства, в якому знову акцентували увагу на необхідності актуалізувати процес надання Україні статусу асоційованого члена Євросоюзу, перерваний в листопаді 2013 р. з ініціативи тодішнього президента України Віктора Януковича. Автори наголошували на тому, що цього прагне не лише новий український уряд, а й український народ, а підписання майбутньої угоди називали «моральним боргом ЄС». Цей процес був доведений до практичного завершення: 21 березня 2014 р., коли було підписано політичну частину Угоди про асоціацію, а 27 червня 2014 р. – економічну [6, с. 193].

Паралельно з цим Вишеградська група також наголосила і на подальшому розвитку програми «Східне партнерство» з метою надання статусу асоційованих членів ЄС не лише Україні, а й Грузії з Молдовою, зацікавлених у зближенні з Європою. Саме цьому було присвячено зустріч

міністрів закордонних справ V4 та їхніх колег із країн «Східного партнерства», що відбулася 28-29 квітня 2014 р. у Будапешті. У підсумковій заяві, окрім основної теми, йшлося про розширення та збільшення обсягів гуманітарної допомоги Україні, необхідність активізації взаємодії ЄС і країн- партнерів, поглиблення та розширення реформ, підтримки територіальної цілісності, суверенітету та незалежності, забезпечення енергетичної безпеки, а також засудження будь-яких силових методів вирішення спірних питань [1, с. 30].

Надалі консолідована позиція країн V4 почала зазнавати ерозії. Пов'язано це, насамперед, з розвитком санкційної війни та відсутністю єдності всередині «четвірки» щодо необхідності запровадження власних санкцій щодо росії. Якщо Польща та Чехія спочатку підтримали ініціативи ЄС та США, а також наклали свої обмеження в рамках відносин із Москвою, то Угорщина та Словаччина, хоч і приєдналися до загальноєвропейських санкцій проти росії, але в індивідуальному порядку відмовлялися від будь- яких радикальних заборон та посилень у сфері економіки.

Згодом Словаччина змінить свою позицію, що буде пов'язане із відставкою прем'єр-міністра Р. Фіцо у березні 2018 р. Угорщина ж залишилася послідовною в рамках своєї санкційної політики, за що неодноразово зазнаватиме тиск з боку партнерів по Вишеградській групі та ЄС, а також отримувати звинувачення в «проросійськості».

В умовах розходження позицій всередині групи, V4 фактично перестала виступати в якості ключового актора європейської політики в рамках української кризи, фактично залишившись у статусі стороннього спостерігача. Аж до жовтня 2014 р. у документах Вишеградської групи українське питання не виступає як основне. Водночас, події української кризи стали приводом для активізації політики «четвірки» у сфері оборонної політики та відносин з НАТО.

Причинами охолодження інтересу Вишеградської групи до української кризи можна вважати як внутрішні, так і зовнішні. До перших відносяться

наслідки санкцій ЄС щодо росії, а також контрсанкцій, запроваджених Москвою, які серйозно вплинули на економіки країн «четвірки». Сюди ж можна віднести зацікавленість окремих країн V4 в дешевих енергетичних ресурсах, інвестиціях тощо. Відомо, що в Чехії, Угорщині та Словаччині присутній великий російський капітал і ці країни прагнули зберегти існуючий стан речей, а не позбутись цього через українське питання. Не аби який вплив мала і потужна інформаційна кампанія, яку розгорнула рф в цих країнах і поширювана нею пропаганда також відчутно давала про себе знати. До других – розбіжність позицій усередині Вишеградської групи з українського питання, активне прагнення Польщі та меншою мірою Чехії взаємодіяти з Україною (зокрема на шкоду внутрішньо-регіональним процесам та проектам), дії Брюсселя щодо консолідації політики ЄС у рамках врегулювання Української кризи [19, с. 14].

Вперше від березня 2014 р. українське питання стало головною темою зустрічі в рамках V4 наприкінці жовтня, коли міністри закордонних справ «четвірки» виступили із спільною заявою за підсумками дострокових парламентських виборів в Україні, що відбулися 26 жовтня 2014 р. Крім привітань на адресу «проєвропейських сил», які здобули перемогу, учасники заяви висловили готовність продовжувати активну співпрацю з Україною для проведення відповідних демократичних та ринкових реформ, наполягали на виконанні Мінських угод, розслідуванні катастрофи «Боїнгу» МН-17 на Донбасі. Наприкінці заяви містилося запрошення Президента України Петра Порошенка взяти участь у саміті Вишеградської групи у листопаді 2014 р.

31 жовтня 2014 р. міністри закордонних справ країн V4 спільно з британським колегою Філіпом Хеммондом виступили із заявою з приводу місцевих виборів, що готувалися, на непідконтрольних Україні територіях Донбасу, піддавши їх гострій критиці. Зокрема, вказувалося на їхню незаконність через невідповідність чинному українському законодавству, порушення положень Мінської угоди від 5 вересня 2014 р. та робився заклик до росії вплинути на їх скасування. Загалом документ не містив у собі

жодних нових положень, що відрізнялися від позиції ЄС щодо української кризи. Також факт присутності у заяві британського міністра закордонних справ дозволив деяким експертам зробити висновок, що Вишеградська група відмовилася від власної політики щодо України та повністю консолідувала її з лінією ЄС та НАТО [14, с. 128].

У місяці, що залишилися 2014 р., тема України ще кілька разів обговорювалася в рамках Вишеградської групи, як на самітах самої «четвірки», так і в розширеному складі. При цьому варто відзначити дві ключові тенденції, які характеризують політику та позицію V4 щодо української кризи. По-перше, фактично з документа в документ переносилися ті самі положення про підтримку суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України, необхідність мирного вирішення конфлікту на Донбасі, дотримання міжнародного права, уникнення насильства, покращення гуманітарної ситуації, підтримки демократичних реформ та перетворень, а також засуджувалися дії. Однак не пропонувалися якісь нові механізми та інструменти покращення існуючої ситуації. По-друге, Українська криза та її міжнародно-політичні наслідки використовувалися країнами V4 у рамках обговорення своєї внутрішньо-регіональної оборонної політики та діяльності щодо забезпечення безпеки.

Обговорення Української кризи містилося у цілому ряді документів 2014 р.: Спільній заяві глав урядів V4 та президента Швейцарії від 9 грудня, Спільній заяві для преси глав держав V4, Сербії та Австрії від 12 грудня та Спільній заяві міністрів закордонних справ V4 та України від 16 грудня. У першому випадку Українська криза стала однією з головних тем обговорення, але в підсумковому тексті відображені лише загальні положення щодо конфлікту в Донбасі, гуманітарної ситуації в країні та підсумків парламентських виборів, що відбулися наприкінці жовтня. У другому документі Українській кризі присвячено передостанній пункт, у якому багато в чому дублюються положення про ситуацію. Третій документ видається набагато більш інформативним [6, с. 195].

16 грудня 2014 р. з одноденним візитом в Україні перебували глави МЗС держав Вишеградської групи – Міністр закордонних справ та європейської інтеграції Словаччини Мирослав Лайчак, Міністр закордонних справ Польщі Гжегож Схетина, Міністр закордонних справ Чехії Любомир Заоралек та Парламентський державний секретар Міністерства зовнішньої економіки та закордонних справ Угорщини Ласло Сабо. Під час зустрічі було обговорено низку тем, що стосувалися як безпосередньої взаємодії Вишеградської групи та України, так і інтенсифікації співробітництва по лінії «Східного партнерства» та Міжнародного Вишеградського фонду. Країни «четвірки» висловили готовність сприяти забезпеченню енергетичної безпеки України шляхом реверсного постачання газу, а також інтенсивніше розвивати торговельні відносини. Крім того, йшлося про намічені на 2015 р. міжнародну конференцію з підтримки України та саміту «Східного партнерства» в Ризі, в рамках яких V4 готова була виступити як провідник інтересів Києва. Взаємодія по лінії «Східного партнерства» та Міжнародного Вишеградського фонду в основному зводилася до подальшої реалізації стипендіальних, обмінних та освітніх програм, підготовки фахівців у сфері державного управління та інших гуманітарних проєктів [19, с. 13].

Варто зазначити, що після цієї зустрічі речник Міністерства закордонних справ України Євген Перебийніс в ефірі «5 каналу» повідомив, що тривають переговори про можливість входження України у «Вишеградську групу» з її трансформацією у «Вишеградську п'ятірку» [20]. Однак згодом будь-якого розвитку ця заява не набула.

Починаючи з 2015 р. тема України та Української кризи в офіційних документах Вишеградської групи перестає входити до ключових. Вищезазначені тези щодо статусу Криму, конфлікту на Донбасі, «європейського вибору» Києва продовжували регулярно згадуватися як у заявах за підсумками зустрічей вишеградських політиків (зокрема і з колегами з інших країн), так і в річних звітах та програмах головувань, але

фактично вони служили лише «фоном» для обговорення інших актуальних тем.

Згодом Українська криза витісняється більш нагальними для V4 та Європи загалом проблемами: міграційною кризою, пандемією COVID-2019, енергетичною безпекою тощо. З 2015 р. і аж до початку повномасштабної агресії росії в лютому 2022 р. цій темі було присвячено лише два документи. При цьому перший стосувався не самої кризи, а проблеми транзиту російського газу до Східної Європи. Другий, у свою чергу, вкотре дублював колективну позицію V4 щодо українського питання, напрямки співробітництва «четвірки» з Києвом і лише в останньому абзаці згадувалася готовність співпрацювати у сферах енергетики, транспортної інфраструктури та логістики [1, с. 31].

На регулярній основі у документах Вишеградської групи згадується «Східне партнерство», якому щороку присвячувалися окремі заяви та декларації. У контексті цієї теми українська криза також неодноразово згадувалася, проте це не призвело до змін цілей та завдань програми. Здебільшого країни V4 та деякі представники «Східного партнерства» висловлювали солідарність Україні у її прагненні до реалізації «європейського вибору», проведення політичних та економічних реформ тощо.

Знову тема української кризи актуалізувалася після 24 лютого 2022 р. Однак у перші тижні Вишеградська група обмежилася лише двома документами, один з яких – це спільне комюніке, присвячене допомозі біженцям з території України, а другий Спільна заява глав урядів V4 та Великобританії, в якій вони засудили дії росії.

Подібну низьку інформаційну активність Вишеградської групи можна пояснити внутрішніми розбіжностями як у «четвірці», так і в ЄС. Насамперед, це стосується питання постачання озброєнь для України та санкцій щодо росії. Так, якщо Польща, Чехія та меншою мірою Словаччина активно підтримують Київ постачанням озброєнь та навчанням поводження з

деякими з них, наданням інфраструктури для підготовки нових кадрів для Збройних сил України (ЗСУ), то Угорщина відмовилася не тільки постачати Києву летальну зброю та військову техніку, але й заборонила транзит. Крім того, Будапешт не хоче відмовлятися від закупівель російських енергоресурсів, що вже неодноразово перешкоджало узгодженню нових санкційних пакетів ЄС щодо росії. Подібна позиція Угорщини викликала неприйняття та критику з боку партнерів ЄС та Вишеградської групи [41].

Українська криза також стала причиною інтенсифікації двох процесів: взаємодії по лінії V4 – НАТО та розвитку оборонної політики Вишеградської групи. У Братиславській декларації V4 від 9 грудня 2014 р. глави урядів країн «четвірки» констатували, що конфлікт на території України не є локальним. При цьому також наголосили, що події в Криму та Донбасі, як і подальші дії росії та її «провокаційна діяльність вздовж східного кордону НАТО кинули серйозний виклик архітектурі безпеки продемонструвавши, що міждержавний конфлікт із використанням звичайних озброєнь все ще можливий». Також у Декларації віталися дії НАТО щодо зміцнення східного флангу і було заявлено про наміри активізувати свою діяльність у реалізації Загальної політики безпеки та оборони ЄС. Загалом у перший рік української кризи оцінки подій та позиція Вишеградської групи залишалися досить жорсткими (попри внутрішні суперечності у «четвірці»), що повністю співпадало з позиціями ЄС та НАТО [21, с. 16].

Варто зазначити, що активізація діяльності V4 в рамках оборонної політики відбулася ще в березні 2014 р., коли було прийнято документ «Довгострокове бачення вишеградськими країнами поглиблення оборонної співпраці», який визначив основні напрямки співпраці країн «четвірки». До них були віднесені розвиток та модернізація оборонної промисловості; формування спільних військових підрозділів та розвиток транскордонної діяльності; спільні тренування та навчання, а також взаємодія у сфері освіти [57].

Особлива увага приділялася довгостроковому плануванню спільної оборонної політики, збільшенню витрат на військові потреби, гармонізації регіональної військової політики з програмами НАТО та ЄС. Загальні військові сили V4 передбачалося використовувати як елементи збройних сил НАТО і ЄС, або як самостійні підрозділи. Встановлювався також термін формування Бойової групи – перша половина 2016 р. Для реалізації третього напрямку передбачалося розробити окрему стратегію (V4 Training and Exercise Strategy) та запустити спеціальну військову освітню програму (The Visegrad Group Military Educational Program, VIGMILEP) [21, с. 17].

Окремим документом, також прийнятим 14 березня 2014 р., обумовлювалися принципи співробітництва країн V4 у сфері оборонного співробітництва. Фактично він розширював та конкретизував положення, зафіксовані у «Довгостроковому баченні». У червні 2014 р. країни Вишеградської групи ухвалили Будапештську декларацію, яка мала започаткувати «новий початок» в оборонному співробітництві. Фактично глави урядів країн «четвірки» підтвердили, що реалізовуватимуть ті цілі та завдання, які були позначені у березні. Крім цього, знову було підтверджено роль НАТО як «наріжного каменю євроатлантичної безпеки» [6, с. 195].

Розвиваючи положення вищезгаданих документів країни «четвірки» 23 квітня 2015 р. ухвалили План дій Вишеградської групи у сфері оборонного співробітництва (Action Plan of the Visegrad Group Defence Cooperation). У його рамках передбачалася реалізація намічених у «Довгостроковому баченні» напрямів спільної діяльності та встановлювався часовий проміжок першого етапу, 2016-2020 рр.

Надалі у комюніке, що випускалися за підсумками зустрічей міністрів оборони V4, лише коротко фіксувалися результати реалізації основних напрямів оборонного співробітництва. Крім того, при описі взаємодії «четвірки» з НАТО, а також спільних загроз для Євроатлантичного регіону відбувається зсув від української кризи у бік боротьби з тероризмом,

міграційної кризи, конфліктів у різних регіонах світу, пандемії COVID-2019 тощо.

У червні 2016 р. до Бойової групи приєдналася Україна, проте чисельність її задіяних військовослужбовців була невеликою. У 2019 р. до учасників також приєдналася Хорватія, що посилило трансрегіональний статус Бойової групи. Також була створена Штаб-квартира Об'єднаної групи логістичної підтримки (V4 Joint Logistics Support Group Headquarters), яка запрацювала у 2020 році. До 2020 р. Вишеградській групі вдалося наростити обсяги військової співпраці та реалізувати заявлені у «Довгостроковому плануванні» цілі та завдання, що стосувалися створення Бойової групи, проведення регулярних спільних навчань (у форматі V4 та разом з НАТО), здійснення спільних військових закупівель. [6, с. 198].

З метою подальшого розвитку оборонної співпраці 24 червня 2020 р. було прийнято новий варіант «Довгострокового бачення», в якому фіксувалися досягнення V4, а також ті стадії, на яких були ключові процеси взаємодії та подальші перспективи. Головною метою названо збільшення своєї присутності у діяльності НАТО та ЄС та одночасне посилення за рахунок цього згуртованості Альянсу та Євросоюзу.

Основними напрямками співробітництва були визначені «зміцнення взаємодії в галузі оперативного та силового планування», що передбачало активніше залучення в місії НАТО, ЄС та ООН; спільна діяльність у «критично важливих галузях», куди віднесено основні цілі та завдання НАТО на сучасному етапі, подальша гармонізація військового планування, розвиток існуючих форматів взаємодії; реалізація прийнятих раніше планів, програм та стратегій; вибудовування «гнучкого партнерства» з державами поза V4 (формат V4+) [57].

Характерним моментом є розділ присвячений викликам безпеки Вишеградської групи. Поряд із загальноєвропейськими та регіональними загрозами (тероризм, неконтрольована міграція, «агресивні дії росії») згадуються також такі процеси, як «підйом Китаю», регіональні конфлікти на

Близькому Сході, у Північній Африці та регіоні Сахелю. Такий широкий спектр викликів і загроз, частина з яких безпосередньо не відносилися до безпеки країн «четвірки» свідчить про фактичне зникнення суто регіональної складової в оборонній політиці Вишеградської групи.

Водночас співпраця держав Вишеградської групи у сфері оборонної політики у період 2014-2022 рр. зіштовхнулася із цілою низкою проблем, труднощів та протиріч. Основна їх частина, як зазначалося вище, пов'язана з розколом усередині V4 щодо української кризи, обсягів взаємодії з Києвом, участі у санкційній політиці проти росії. Саме тут проходила т.зв. «Лінія розколу» між Польщею та Угорщиною (на певних етапах позиція Варшави піддавалася критиці у Словаччині та Чехії). Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан неодноразово заявляв, що не розглядає росію як загрозу для своєї країни і відмовлявся припиняти закупівлі російських енергоресурсів [19, с. 14].

У період 2020-2022 років темпи вибудовування спільної оборонної політики V4 знизилися під впливом зовнішніх факторів, на зразок пандемії COVID-2019. Проте, незважаючи на об'єктивні труднощі країни, «четвірки» продовжили діяльність з реалізації ключових процесів.

Загалом українська криза стала суттєвим випробуванням для Вишеградської групи, активізувавши паралельно два процеси. З одного боку, країни «четвірки» активізували оборонну політику та взаємодію з НАТО з метою забезпечення власної безпеки, а також активно розвивали риторику європейської єдності та солідарності. З іншого, затягування кризи призвело до зростання протиріч між учасниками V4, оскільки влада по-різному оцінювала перспективи подальшого розвитку відносин з Україною та ведення санкційної війни проти росії. Наприклад, угорське керівництво неодноразово акцентувало вплив на те, що не погіршуватиме економічну ситуацію в країні за рахунок розриву зв'язків із Москвою. Крім того, неоднозначна історична, національна та освітня політика України неодноразово критикувалася представниками V4.

Отже, Україна, будучи близьким сусідом країн Вишеградської четвірки цілком логічно зайняла особливе місце у зовнішній політиці держав цього регіонального об'єднання. Досвід країн V4 слугував дороговказом в набутті членства в Євроатлантичних структурах. Проте перманентні зміни у внутрішньополітичному житті України, а згодом і агресія росії суттєво вплинули на це. Проте країни Вишеградської четвірки, в першу чергу Польща, стали лобістами України в Європі.

1.3. Реакція країн Вишеградської четвірки на напад росії на Україну

Агресія російської федерації проти України 24 лютого 2022 року стала ескалацією війни, що точилася з 2014 року, і їй передувала вимога росії виключити можливість подальшого розширення НАТО та звести військовий потенціал Північноатлантичного альянсу в Центральній та Східній Європі до рівня до 1997 року. Політичною метою було не допустити подальшої інтеграції України із Заходом, у тому числі зі структурами ЄС і НАТО. Незважаючи на прогноз спостерігачів і спецслужб різних країн, агресія викликала шок і недовіру серед влади і суспільства багатьох країн світу, особливо тих, які знаходяться в безпосередній близькості від конфлікту.

Усі країни Вишеградської групи вирішили надати Україні гуманітарну допомогу у відповідь на напад росії в лютому 2022 року. За даними ООН на 6 грудня 2022 року, польсько-український кордон перетнули понад 8 мільйонів громадян України. Понад 1,5 мільйона звернулися по міжнародну допомогу в Польщі [30, s. 256]. Кордон Словаччини перетнули понад 985 тисяч осіб. осіб, а 102 тис. звернулися за правом проживання [93]. У свою чергу в Чехії за такою допомогою звернулися 466 тис. осіб [94]. У випадку з Угорщиною кордон перетнули 1,8 мільйона людей і 32 тисячі звернулися по допомогу. Це означає, що відсоток людей, які звернулися за допомогою в Угорщині, становив менше 2% [40]. Здебільшого це було пов'язано з тим, що Угорщина розглядалася як транзитна країна і що високий відсоток біженців становили

закарпатські угорці, які мали угорське громадянство і тому не потребували звертатися по допомогу (див. Додаток Б.).

З початком повномасштабної агресії росії проти України в лютому 2022 р. процес вибудовування спільної оборонної політики знову опинився під загрозою через розбіжності у позиціях Угорщини та інших учасників V4. Однак, незважаючи на суттєві протиріччя та серйозну критику на адресу Будапешта, 14 червня 2022 р. відбулася зустріч начальників генеральних штабів збройних сил Вишеградської групи, що відбулася у Дебрецені (Угорщина). При цьому саміт відбувався у неповному форматі, оскільки був відсутній голова польського генштабу. Однією з ключових тем обговорення стало посилення «східного флангу» НАТО, рішення про яке передбачалося ухвалити на найближчому саміті Альянсу в Мадриді наприкінці червня 2022 року.

Позиція уряду Чеської Республіки щодо російсько-українського конфлікту була частиною давнього наративу всіх груп урядової коаліції та відображала програмну декларацію уряду Петра Фіали, яка наголошувала на необхідності перегляду відносин з російською федерацією. Водночас символічні жести уряду Чеської Республіки щодо України підтвердили задеклароване посилення участі держави в діяльності Організації Північноатлантичного договору та Європейського Союзу. Дії, які вживав уряд Чеської Республіки щодо України, також доводили, що кабінет П. Фіали більше зосереджений на східних питаннях і представляє Чехію як важливого партнера у Вишеградській групі та значного союзника Польщі у питанні східної політики.

Чехія стала однією з найважливіших, поряд з Польщею, країн притулку для українських біженців. Велика кількість їх прямувала туди через велику спільноту економічних мігрантів з України на чеському ринку праці (приблизно 150 000 до російського вторгнення). Незважаючи на те, що Чеська Республіка не було основним пунктом призначення біженців у відповідь на російську агресію, на знак солідарності уряд Чеської Республіки

заявив про повну солідарність з Україною, також запропонувавши кілька заходів допомоги.

У Чеській Республіці були створені центри допомоги біженцям, які, окрім обов'язкової реєстрації, надавали біженцям, зокрема, житло та гуманітарну допомогу. Важливим кроком, зробленим урядом Петра Фіали, стала підготовка пакету законів під назвою «Lex Україна», спрямованих на регулювання правил проживання та працевлаштування біженців, медичного страхування, користування соціальними виплатами та освітою, а отже спрямованих на якнайкраще врегулювання кризи [51].

Чеська Республіка надавала Україні військову допомогу шляхом постачання озброєння та військової техніки, палива, перекидання через територію країни військ з інших країн НАТО, надавала необхідні логістичні послуги. Агресію росії заперечують як уряд, опозиційні партії, так і президент Чехії Мілош Земан, а також його наступник на цій посаді П. Павел (він став президентом після виборів у 2023 році). Політична підтримка України доповнилася широкомасштабною соціальною мобілізацією [61, s. 157].

У Польщі після нападу росії на Україну можна було спостерігати єдність суспільства та політичних еліт щодо атакваної України, як правлячої партії «Право і справедливість», так і опозиційних партій, зокрема «Громадянської платформи». Польща була в авангарді гуманітарної допомоги та підтримки українських біженців, які прибули до Польщі найбільше і могли розраховувати на величезну соціальну мобілізацію, підтримку неурядових організацій та польської влади, яка створювала пункти прийому, надавала фінансову та матеріальну допомогу. Варто зазначити, що ця підтримка була переважно низовою соціальною ініціативою, яка спиралась на залучення окремих громадян, соціальних груп, неурядових організацій. Їхня діяльність була невід'ємним елементом системи допомоги біженцям, яку спільно організовували місцева влада та державна

адміністрація. Лише у 2022 році польська допомога Україні становила приблизно 1% ВВП Польщі [30, s. 257].

Польща також була однією з перших країн, яка почала масово надавати військову допомогу воюючій Україні, про що буде більш детально йтися в наступному розділі. Польща була і залишається одним із найважливіших партнерів та захисників інтересів України, надаючи багатовимірну допомогу, хоча тріщини у взаємовідносинах також з'явилися у вигляді зернової та транспортної кризи навколо протестів перевізників на кордоні [30, s. 262].

Від початку російсько-української війни Словаччина була в авангарді країн, які надавали військову допомогу Україні. Це було безпосередньо пов'язано з активною залученістю словацької влади до політичної, дипломатичної та гуманітарної підтримки Києва. Влада Словаччини виклала чітку позицію з початку агресії росії проти України. Вони визначили росію як агресора, який здійснив незаконне військове вторгнення до свого сусіда. Словаччина є однією з найбільш залежних від російських вуглеводнів країн ЄС: у 2020 році їх частка в імпорті сирої нафти становила 100% (єдиний такий випадок в ЄС), а у випадку з природним газом – 85% (четверте місце в ЄС). Загалом цілих 57% енергетичних потреб Словаччини були задоволені імпортом з цього напрямку, що також ставить її на перше місце серед країн ЄС, найбільш залежних від російських енергоносіїв. За роки попереднього уряду Р. Фіцо він був при владі у 2006–2010 та 2012–2018 роках) економічні фактори суттєво вплинули на формування політики Словаччини щодо росії [59].

Словаччина заявила про солідарність з українцями та політичну, гуманітарну і військову підтримку Києву [54]. Однак після парламентських виборів у вересні 2023 року, на яких перемогла партія Smer, позиція Словаччини змінилася, про що заявив лідер партії-переможця Р. Фіцо під час виборчої кампанії. Ця зміна передбачала призупинення військової підтримки Києва, водночас наголошуючи на збереженні комерційної співпраці [95].

Початок війни показав поділ словацької політичної сцени на два крайні табори. З одного боку, це продемократичні та прозахідні політичні партії, які стали на бік України. З іншого боку, у Словаччині діють активні політичні партії, риторика яких зосереджена на національному егоїзмі, крайньому націоналізмі, недовірі до Заходу та симпатіях до недемократичних режимів. Представники цих політичних сил не підтримали Україну і більш-менш відкрито стали на бік росії. Поточна політика підтримки України була обмежена внаслідок дострокових парламентських виборів. Вотум недовіри уряду Едуарда Хегера в грудні 2022 року та викликана ним політична нестабільність призвели до дострокових виборів, у результаті яких до влади прийшла коаліція Hlas-SD, Smer-SD та Словацької національної партії (SNS) [30, s. 263].

Найбільш суперечливою була і залишається реакція Угорщини на російську агресію в Україні. З одного боку, уряд Віктора Орбана підтримує санкції ЄС проти російської федерації, а з іншого – не підтримує Україну постачанням зброї та не погоджується на транзит зброї через її територію, не послабив зв'язків з росією та не заявляє про підтримку дій ЄС, спрямованих проти російської енергетики. Триваюче вторгнення росії в Україну не вплинуло на коригування енергетичної політики Угорщини. Послідовна залежність від російських вуглеводнів виправдовується їх привабливою ціною, а також гаслом захисту угорських сімей від наслідки війни [41].

Позиція угорського уряду була однозначно проти запровадження ембарго на російську нафту. Угорська сторона домовилася про перехідний період, який дозволить все ж купувати цю сировину дешевше. Від початку війни влада Угорщини наголошувала, що не погодиться на санкції, спрямовані проти енергетичного сектору, оскільки це призведе до зростання цін в Угорщині – як на газ (якщо контракт з «Газпромом» буде розірвано), так і на електроенергію (якщо проект «Пакш 2», який реалізує «Росатом», буде відмовлений). Це супроводжується гаслом «Угорці не можуть заплатити ціну війни». Прем'єр-міністр Угорщини В. Орбан в одному зі своїх інтерв'ю

зазначив, що руйнувати відносини з росією не в інтересах угорців, співпрацю потрібно продовжувати, тому що війна колись закінчиться [74].

І лідери Fidesz, і угорські проурядові ЗМІ залишаються дуже стриманими щодо російської агресії, наприклад, вони взагалі не згадують жертв війни [43]. Війна в Україні спалахнула менше ніж за півтора місяці до парламентських виборів в Угорщині, які відбулися 3 квітня 2022 року, на яких партія Орбана Fidesz боролася за чергову перемогу. Однією з причин вирішальних виборів є Успіхом цієї групи, навіть отримання найкращого результату в історії, стала ситуація навколо війни. Коаліція Фідес-KDNP показала себе як та, яка хоче і здатна забезпечити безпеку Угорщини. З іншого боку залишалася опозиція, яка, за словами членів урядової коаліції та ЗМІ, що симпатизували цьому політичному середовищу, навіть намагалася «втягнути Угорщину у війну» і таким чином становила загрозу для угорського суспільства [33].

Домінуючий в Угорщині наратив про війну в Україні зводиться до двох гасел: необхідно «триматися подалі від війни» та не дати будь-кому «втягнути Угорщину в цю війну» в будь-який спосіб. Угорський підхід до війни в Україні також базувався на вірі в те, що Україна не виграє війну, і що вигоду від нового геополітичного порядку отримають ті країни, які не розірвуть відносини з російською федерацією, а влаштують їх заново [40].

Різна угорська риторика щодо війни в Україні також призвела до погіршення польсько-угорських відносин. В. Орбан сказав: «Ми бачимо війну як конфлікт двох слов'янських народів, до яких ми не хочемо приєднуватися, а поляки сприймають це як свою війну, яку вони майже самі ведуть». Зважаючи на цю невідповідність, «ми повинні намагатися зберегти якомога більше угорсько-польської дружби та стратегічного союзу на період після війни» [79].

Угорщина все ж надала гуманітарну допомогу Україні. За даними УВКБ ООН від 23 березня 2022 року, угорсько-український кордон перетнули приблизно 330 тис. осіб. Однак угорська влада наводить більш ніж

удвічі більшу цифру, яка є результатом сумування кількості людей, які перетинають кордон Угорщини з Україною, а також з Румунією, що є невиправданим. Жодна статистика не показує, який відсоток біженців залишається в Угорщині. З великою ймовірністю можна припустити, що це угорська меншина із Закарпаття, а значна частина решти біженців з України рухається або на захід Європи (Австрія, Німеччина), або на північ, у бік Польщі. Гуманітарна операція отримала назву «Закарпатський міст», що свідчить про те, що більша частина допомоги надходить у прикордонні райони, де проживають закарпатські угорці [43].

Основними мотивами іншої позиції Угорщини щодо війни в Україні є угорсько-російські відносини та угорсько-українські відносини на тлі становища угорської меншини в Україні. З моменту приходу до влади партії Fidesz у 2010 році зовнішня політика уряду Віктора Орбана реалізує концепцію «відкриття на Схід». Він охоплює територію від росії та Білорусі до Китаю та регіону Східної Азії і проявляється в активізації економічного співробітництва з країнами поза ЄС. Забезпечення відносно низьких цін на газ для окремих споживачів завдяки вигідному контракту з росією разом із соціальними трансфертами та антиінфляційними заходами є основою внутрішньої політики правлячої партії Fidesz в Угорщині [73].

Для уряду В. Орбана важливі економічні вигоди від співпраці з російською федерацією в обмін на геополітичний нейтралітет і прийняття російської неоімперської політики [74]. Антиєвропейська риторика угорського уряду підтверджує цей сценарій – Будапешт неодноразово сумнівався в ефективності санкцій ЄС проти росії, але зрештою підтримав їх запровадження. Головний меседж уряду включав критику санкцій ЄС проти росії та заперечення підтримки, яку надає Україні Захід [78].

В. Орбан підкреслив, що «тоді як Угорщина за мир, Європа на боці війни. Він звинуватив Захід у тому, що він спричинив перетворення локального збройного конфлікту на глобальну економічну війну» [77]. Адресатами політичного наступу В. Орбана є переважно внутрішні

споживачі, а його метою є звинуватити Брюссель та його політику санкцій у зростаючих економічних і політичних проблемах Угорщини (зокрема, ізоляції в ЄС, труднощів із збалансуванням бюджету, енергетичної залежності від росії внаслідок недбалості щодо диверсифікації). Це відволікає увагу від відповідальності правлячої партії за них.

Дії В. Орбана з використанням права вето в питаннях, що стосуються України, спрямовані на тиск на партнерів з ЄС з інших питань (зокрема, щодо заблокованих фондів ЄС та Національного плану реконструкції), і водночас є інструментом тиску на Київ у суперечках між ним і Будапештом, що загострюються. Ці кроки, які принаймні відстрочують рішення ЄС, вигідні росії, з якою Угорщина – як єдина країна в регіоні – досі підтримує тісні відносини [37].

Угорсько-українські відносини залишаються напруженими вже кілька років, і ситуація приблизно 100-тисячної угорської меншини, яка проживає в Закарпатській області, залишається дискусійним питанням у відносинах Будапешта з Києвом. Київ з недовірою ставиться до співпраці Будапешта з Москвою. Він розкритикував новий угорсько-російський газовий контракт, укладений у вересні 2021 року на 15 років, який передбачає постачання сировини до Угорщини в обхід території України (донедавна цим маршрутом туди постачалося 80% газу) [60].

У свою чергу Будапешт критикував політику Києва щодо нацменшин, особливо наступні зміни в положеннях щодо освіти та мови меншин. Коли у 2022 році почалася війна, угорсько-українські відносини залишалися холодними та недовірливими – існувала напруга навколо українських законодавчих актів: закону про освіту, про державну мову та навколо надання угорською владою угорського громадянства угорцям із Закарпаття (за даними 2011 року в Україні було приблизно 145 тис. угорців, хоча угорська влада заявляла, що 200 000 угорців).

Кожна з дій уряду Угорщини була спрямована на те, щоб змусити українську сторону вийти з прийнятого законодавства та дати можливість

угорській меншині необмежено (навіть автономно) функціонувати в Україні [40]. Така позиція Будапешта також заважає розвитку відносин України з Європейським Союзом та НАТО (наприклад, блокування Угорщиною засідань Комісії Україна-НАТО) [60].

В умовах головування Угорщини у V4 до кінця червня 2022 року відбулося значне охолодження відносин з Польщею. Воно посилилося, коли прем'єр-міністр В. Орбан під час свого виступу в Трансільванії в липні 2022 року припустив, що Польща мало не бере участь у війні в Україні, що є наслідком занадто сильної залученості (зокрема емоційної) Варшави в російсько-український конфлікт. Війна в Україні висвітлила принципові відмінності між Польщею та Угорщиною у сприйнятті як росії, так і російської загрози, а також у способах надання підтримки українській стороні. Як наслідок, угорсько-польські відносини охолонули, а Вишеградський формат, який був надзвичайно важливою платформою для співпраці в центральноєвропейському регіоні, був практично повністю заморожений.

Більш тривала перерва в діяльності на політичному рівні вплинула на імідж Вишеградської групи в Європі та спричинила звернення Чехії та Словаччини зокрема до інших форматів співпраці, наприклад Трикутник Славкова. У 2023 році можна було спостерігати повільне розморожування співпраці в рамках Вишеградської групи, оскільки було організовано декілька спільних зустрічей представників країн Вишеградської групи на різних рівнях.

Політики вирішили, що потрібно продовжувати перевірену модель співпраці, яка передбачає концентрацію на тому, що об'єднує, і відкидання того, що роз'єднує. Однак це не змінить того факту, що ставлення до Сходу є і залишатиметься однією з головних розбіжностей і перешкод у співпраці між Чехією, Польщею, Словаччиною та Угорщиною. Конфлікт на сході України в 2014 році вже підкреслив розбіжності між країнами Вишеградської групи, які не змогли виробити спільну позицію щодо подій в Україні, особливо щодо

анексії Криму чи підтримки росією сепаратистів у Донецьку та Луганські резерви. Інша політика Угорщини також щодо агресії росії у 2022 році не дозволила Вишеградській групі говорити єдиним голосом щодо війни в Україні [30, s. 268].

Порівняно з іншими країнами Вишеградської групи, Угорщина представляє інше бачення політики безпеки. Після 24 лютого 2022 року Чехія, Польща та Словаччина вирішили повною мірою зайнятися підтримкою України, включно з передачею зброї. Угорщина до цієї групи не приєдналася. Підхід Угорщини до війни залишився незмінним з початку конфлікту. Це зводиться до таких заяв, як «це не наша війна» або «Угорщина повинна триматися подалі від війни». У наративах угорської влади спільні поставки зброї Заходом затягують конфлікт і сприяють збільшенню кількості жертв. Найважливіші відмінності у підходах країн V4 та Угорщини до питань безпеки включають наступне:

- співвідповідальність за розв’язування війни несе колективний Захід;
- росія не становить реальної загрози безпеці;
- Угорщина була єдиною країною-членом Європейського Союзу, яка тривалий час не приймала закони, необхідні для розширення Організації Північноатлантичного договору, щоб включити Швецію;
- угорська делегація із задоволенням відзначила, що на саміті у Вільнюсі у липні 2023 року Україну не запросили приєднатися до Північноатлантичного альянсу. На думку представників угорської влади, це є проявом відповідальності НАТО та не допустити ескалації конфлікту;
- Угорські керівники різних рівнів неодноразово наголошували, що це неправда, що Україна бореться за щось більше, ніж власні землі та незалежність. В Угорщині не сприйняли наратив про зобов’язання підтримувати Україну через те, що вона також веде оборонну війну за свободу Європи;

– Угорщина від початку блокує засідання комісій ЄС-Україна та НАТО-Україна через угорсько-український конфлікт щодо угорської меншини в Закарпатській області [43].

Отже, влада Чехії, Польщі та Словаччини зайняли чітку та недвозначну позицію щодо конфлікту з початку агресії росії проти України у 2022 році, рішуче засуджуючи російську сторону, повністю підписавшись на санкції ЄС та рішуче підтримуючи українську сторону, яка бореться за свою незалежність. Завдяки великій заангажованості ці країни опинилися в авангарді європейських держав, які підтримують Київ політично, гуманітарно та військово.

Ставлення Словаччини змінилося після приходу до влади наприкінці 2023 року партії Smer на чолі з Робертом Фіцо. Уряд Словаччини відмовився від надання військової допомоги Україні, яка воює. Політика Угорщини щодо війни в Україні мала значний вплив на відносини країни з міжнародним середовищем. Наслідком угорської політики щодо України стала криза у функціонуванні Вишеградської групи.

Висновки до першого розділу

Трансформації, які відбувалися в Центрально-Східній Європі, які розпочалися у 1989 році, призвели до появи нового регіонального утворення – Вишеградської групи. Країни Вишеградського блоку з стратегічної точки зору були об'єднані спільними інтересами, потребами та метою, які стосувалися передусім внутрішньої та зовнішньої політики.

Досягнення найважливішої мети, яку переслідували країни V4 – отримання членства в НАТО та ЄС – стало фактом, і тому постало питання щодо подальшого сенсу функціонування об'єднання. Після вступу до ЄС, цілі співпраці між країнами V4, які містилися в прийнятих керівних принципах і спрямовувалися на підтримку європейських прагнень сусідніх країн, в тому числі і України.

Після нападу росії на Україну у лютому 2022 р. Чехія, Польща та

Словаччина зайняли проукраїнську позицію щодо війни, а Угорщина, на відміну від інших країн Вишеградської групи, зайняла проросійську позицію, що дестабілізувало співпрацю у Вишеградській групі. Ставлення Словаччини змінилося на більш проросійське після приходу до влади наприкінці 2023 року партії «Smer» на чолі з Р. Фіцо. Зараз ми можемо спостерігати поділ Вишеградської групи на два табори: польсько-чеський та словацько-угорський.

РОЗДІЛ 2. ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНЕ ТА ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

2.1. Україна в оборонній дипломатії країн Вишеградської четвірки

Агресія російської федерації проти України 24 лютого 2022 року стала ескалацією війни, що точилася з 2014 року, і їй передувала вимога росії виключити можливість подальшого розширення НАТО на Схід та звести військовий потенціал Північноатлантичного альянсу в Центральній та Східній Європі до рівня до 1997 року. Політичною метою було не допустити подальшої інтеграції України із Заходом, у тому числі зі структурами ЄС і НАТО. Незважаючи на прогноз спостерігачів і спецслужб різних країн, агресія викликала шок і недовіру серед влади і суспільства багатьох країн світу, особливо тих, які знаходяться в безпосередній близькості від конфлікту.

Занепокоєння ситуацією висловили також країни Вишеградської групи, які колись входили до Східного блоку, для яких Україна – через своє географічне розташування – відігравала роль своєрідного захисного щита. Безпека країн Вишеградської групи піддається впливу провокаційної риторики та експансіоністської позиції росії. Тому на знак солідарності з іншими країнами західного світу вони підтримали воюючу Україну.

Така діяльність є частиною концепції оборонної дипломатії в широкому розумінні та охоплює різноманітне міжнародне співробітництво, що здійснюється політичним сектором, Міністерством національної оборони та його підпорядкованими установами та збройними силами разом із союзниками, а також соціальним і громадським сектором для підтримки зовнішньої політики та безпеки держави [32, с. 141]. За своєю суттю оборонна дипломатія, зосереджуючись на оборонних діях, що розуміються як запобігання та попередження криз у момент їх ескалації, вживає заходів для мінімізації ворожнечі та вирішення конфліктів мирним шляхом, відкидаючи пряму

військову участь збройних сил.

Вона спрямована на надання різноманітної підтримки державам щодо якнайшвидшого припинення бойових дій, зміцнення довіри в міжнародному середовищі з дотриманням демократичних принципів і цінностей, незалежності та суверенітету держав та їх права на самовизначення. Оборонна дипломатія може реалізовуватися як у мирний час, так і під час збройних конфліктів. Тоді діяльність здійснюється з точки зору держави, яка не бере безпосередньої участі в конфлікті через широку політичну, дипломатичну, військову, економічну та гуманітарну допомогу, але без офіційної участі у війні. Таку активність міжнародної спільноти, в тому числі країн Вишеградської групи, можна було спостерігати в перший рік війни в Україні.

Російсько-український конфлікт, що розвивався, призвів до глибокого розколу між членами V4. Російське втручання в Україну в 2014 році зустріло спротив деяких із чотирьох країн (Польщі, Чехії, Словаччини) російському втручанням в «Євроволюцію» та схвалення проєвропейських амбіцій України.

Водночас Угорщина стала на шлях «східного відкриття», активізуючи розвиток економічних, енергетичних і політичних зв'язків з росією, ставши рішучим критиком санкцій, накладених на цю країну ЄС. У цей період співпраця у Вишеградському форматі була досить формальною і полягала в регулярній організації самітів, під час яких наголошувалися лише на спільних моментах європейської політики. Однак розбіжності між країнами не були висвітлені, в тому числі найважливіше щодо ставлення до росії. Це показало, що як форум для регіонального співробітництва Вишеградська група могла говорити єдиним голосом лише щодо другорядних питань, але не змогла досягти згоди щодо ключових для регіону питань.

Вторгнення росії в Україну та необхідність стати на чийсь бік у конфлікті зрештою усунули розкол у суспільстві. Лише три з чотирьох країн заявили про повну підтримку України, включаючи політичну, дипломатичну, військову та

гуманітарну допомогу: Чехія, Польща та Словаччина. Угорщина до цієї групи не приєдналася, оскільки взяла проросійський курс і вирішила надати Україні лише символічну допомогу.

Діяльність країн V4 у політичному просторі була зосереджена насамперед на відносно однозначному засудженні російського вторгнення та офіційній вимозі визнання незалежності, політичного та територіального суверенітету та прав людини в Україні як фундаментальних прав і цінностей, що характеризують сучасні демократичні спільноти та імплементують стандарти міжнародних відносин.

Російська агресія була не лише шокуючим прикладом застосування сили проти суверенної держави Європейського Союзу, а й кричуще порушення міжнародного права, яке було засуджено в усьому світі. На фоні майже одностайного спротиву європейської спільноти діям росії та вимогам негайного виведення військ з території України була чітко помітна відсутність швидкої реакції з боку Вишеградської групи. Окремі країни по-різному висловлювали своє ставлення до подій в Україні. Розбіжності у сприйнятті вторгнення були продиктовані індивідуальними політичними інтересами та економічно-енергетичними зв'язками з рф. Вони значно поглибили вже існуючі проблеми у V4 та послабили її ефективність на міжнародному форумі.

У Польщі, яка зазвичай сильно політично поляризована, влада й опозиція напрочуд одностайно засудили напад росії. У день вторгнення польський Сейм у заяві, яку підтримали всі сторони, рішуче засудив агресію, закликавши росію та Білорусь припинити військові дії, вивести всі свої війська з території України та її околиць і повністю дотримуватися міжнародного гуманітарного права [31]. З перших днів війни саме Польща привернула увагу світу, прийнявши найбільшу кількість біженців і виявивши надзвичайну активність у пошуках політичної та військової підтримки для України.

Польська влада доклала значних дипломатичних зусиль для організації

міжнародної коаліції проти дій росії, переважно в рамках ЄС і НАТО. Від початку війни іноземні лідери (глави держав, прем'єр-міністри, міністри закордонних справ чи особи, які обіймають інші важливі посади) часто відвідували Польщу, особливо протягом перших двох місяців вторгнення, коли не було можливості поїхати до Києва.

Тоді Польщу відвідали, зокрема, керівники багатьох європейських країн і США, а також прем'єр-міністри та міністри закордонних справ багатьох країн світу (зокрема Японії, Бразилії, Іраку та Судану), а також генеральні секретарі ООН, НАТО та Ліги арабських держав, президент Європейської комісії, президент Світового банку та президент Міжнародного олімпійського комітету. Особливу роль відіграли гості зі Сполучених Штатів, представлені в Польщі президентом Джо Байденом, віце-президентом Камалою Гарріс, державним секретарем Ентоні Блінкеном, міністром оборони Ллойдом Остіном, спікером Палати представників Ненсі Пелосі та директором ЦРУ Біллом Бернсом [68]. Під час усіх цих зустрічей головною темою обговорення була війна в Україні та шляхи впливу на росію через її глобальну ізоляцію.

У цей період активізувалась і дипломатична діяльність польських посадовців (тобто Президента, Прем'єр-міністра, Міністра закордонних справ, маршалків Сейму та Сенату), які здійснювали численні закордонні поїздки, стаючи найактивнішими поборниками інтересів України в Європі та світі.

Президент Польщі Анджей Дуда, спільно з колегами – президентами держав Балтії, відвідав Київ напередодні вторгнення та був одним із перших, хто наважився прибути в українську столицю одразу після початку війни. Польські політики також вели спільну дипломатичну діяльність у регіоні (наприклад, у рамках В9, Вишеградської групи та Ініціативи трьох морів), виступаючи лідерами та координуючи дії інших країн регіону.

Важливою дипломатичною подією та демонстрацією добросусідської міцності та солідарності став візит до Києва прем'єр-міністрів трьох країн –

Польщі (Матеуш Моравецький, Ярослав Качинський), Чехії (Петер Фіала) та Словенії (Янез Янша) 15 березня 2022 року. Вони були першими іноземними політиками, які прибули до української столиці після початку російського вторгнення.

Через місяць, 13 квітня 2022 року, відбувся черговий візит до Києва, цього разу президентів Польщі та країн Балтії – Литви, Латвії та Естонії. Сильне враження справив виступ Президента Польщі перед Верховною Радою України в Києві 22 травня 2022 року. А. Дуда заявив, що обличчям вільного світу є Україна, і подякував тим, хто воює на передовій за захист Європи від російського імперіалізму. Водночас він закликав усіх членів ЄС і НАТО зберігати єдність навколо України [24].

Протягом першого року війни президент Дуда здійснив десятки офіційних і неофіційних поїздок за кордон [64], як і інші офіційні особи різних рівнів, такі як прем'єр-міністр, маршалки Сейму та Сенату, міністри різних міністерств і політики. Важливою подією прояву солідарності та дипломатичної підтримки України на міністерському рівні стало підписання «Спільної декларації міністрів закордонних справ Естонії, Латвії, Литви та Польщі про поглиблення співпраці в регіоні» [85] під час зустрічі в Ризі 31 січня 2023 року. Спільно розроблені ініціативи щодо стримування та захисту кордонів, а також підтримки України реалізовано в різних форматах та структурах, зокрема ЄС, НАТО та ООН.

Окрім індивідуальних, часто менш формальних зустрічей між представниками окремих країн, країни, які співпрацюють у Вишеградській четвірці, мали можливість співпрацювати в більш широкому форматі, як наприклад Бухарестській дев'ятці. Ключовою темою, на усіх без винятку міжнародних майданчиках стала російська агресія проти України та безпекова ситуація в Центральній та Східній Європі [46]. Під час зустрічей лунав заклик до країн Заходу до єдиної та твердої позиції проти російської агресії та реальної

підтримки боротьби з Україною, насамперед через постачання зброї.

Важливим напрямом дипломатичної підтримки України була співпраця в рамках V4 у міжнародних безпекових організаціях та альянсах, зокрема НАТО та ЄС. У 2022 р. відбулося три саміти НАТО. Перший був проведений дистанційно наступного дня після вторгнення 25 лютого 2022 року; другий саміт відбувся в Брюсселі 24 березня 2022 року; і третій у Мадриді 29-30 червня 2022 року. Під час усіх цих зустрічей ключовою темою була агресія росії проти України та її наслідки для безпеки євроатлантичної спільноти. Під час переговорів було прийнято рішення про посилення сил НАТО на східному фланзі та посилення підтримки України.

Були також саміти та зустрічі, організовані в рамках ЄС, головним чином Європейською Радою. За розглянутий період відбулося тринадцять таких зустрічей. Під час цих переговорів росію закликали негайно припинити масовані напади на цивільне населення та інфраструктуру та негайно вивести всі війська та військову техніку з усієї території України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

Особливе значення мав саміт Україна-ЄС, який відбувся 3 лютого 2023 року в Києві. Це була перша така зустріч з початку російської агресії та з моменту отримання Україною статусу кандидата в ЄС. На міжнародних форумах було заявлено про дипломатичну підтримку України, закликаючи до міцної солідарності з Україною та до виконання всіма країнами санкцій ЄС [61, s. 42].

Серед країн Вишеградської групи Чехія також зайняла чітко проукраїнську позицію, продемонструвавши безпрецедентну хвилю солідарності, як політичної, так і соціальної. Однією з перших країн ЄС і НАТО Чехія підтримала Україну військовим шляхом і закрила свій повітряний простір для російських літаків. Це стало можливим завдяки внутрішньополітичному компромісу, досягнутому значною мірою завдяки відходу президента Мілоша Земана від його попередніх симпатій до росії та підтримки її впливу в країні. Зрештою, він засудив агресію

росії та закликав запровадити проти цієї країни найсуворіші можливі санкції, зокрема відключити її від банківської системи SWIFT.

Влада Словаччини також була активно залучена до допомоги Україні та з самого початку підтримувала її прагнення до політичної та територіальної незалежності, виступаючи, серед іншого, за економічну ізоляцію росії, підтримуючи санкції ЄС, зокрема виключення російських банків із системи SWIFT. Словаччина спочатку трохи балансувала, чекаючи розвитку ситуації, і, як і Угорщина, не закрила свій повітряний простір для російських літаків з власної ініціативи.

Проте, 27 лютого 2022 р. президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн оголосила, що Європейський Союз повністю закриває небо для російських авіакомпаній. «Ми закриваємо небо ЄС для літаків, які перебувають у російській власності, на російській реєстрації або під російським контролем. Включно з приватними реактивними літаками олігархів», – заявила фон дер Ляєн. При цьому, уточнила, що російським повітряним суднам заборонено приземлятися, злітати в аеропортах ЄС та літати над територією ЄС [3].

Початок війни виявив поділ словацької політичної сцени на два табори. З одного боку, були продемократичні та прозахідні політичні партії, які вважали своїми вищими цінностями свободу, демократію, права людини, невід’ємне право держав на вільний розвиток і територіальну цілісність. Ці політичні сили чітко стали на бік України. З іншого боку, словацька опозиція, користуючись дедалі більшою суспільною підтримкою, проголосила політику нейтралітету щодо російсько-українського конфлікту та зайняла антизахідні та проросійські позиції, зосереджуючись у своїй риториці на крайньому націоналізмі та симпатіях до недемократичних режимів [61, s. 36].

Серед країн V4 Угорщина з самого початку зайняла чітко іншу позицію, демонструючи пасивність щодо російської агресії. Вони офіційно засудили вторгнення та напади на мирне населення та офіційно підтримали

санкції ЄС проти РФ. Однак вони не послаблювали своїх зв'язків з росією і відкрито заявили про відсутність підтримки дій ЄС, спрямованих на російську енергетику. Члени уряду висловили сумніви щодо ефективності міжнародних санкцій, відмовилися надати Україні військову допомогу та заборонили переміщення такої допомоги в межах своєї країни. Вони також виступили проти розриву співпраці з російськими компаніями та призупинення російських інвестицій.

У зв'язку з рішенням більшості країн-членів НАТО та ЄС покарати росію та підтримати Україну, прем'єр-міністр Угорщини не поставив під сумнів вжиті заходи, але й не афішував драматичні події на східному кордоні Угорщини. Домінуючий наратив в Угорщині ґрунтувався на гаслах «залишатися осторонь війни» і не дозволяти нікому «втягнути Угорщину у війну» будь-яким способом, оскільки угорці не можуть заплатити ціну війни [43]. Обороздатність Альянсу відповідно до статті 5 також неодноразово ставилася під сумнів, підкреслюючи, що поширене переконання, що Угорщину захищатиме НАТО, є помилковим. У відповідь на шалену критику з боку європейських країн і неурядових організацій влада Угорщини лише надала підтримку прибулим біженцям.

Вторгнення росії в Україну призвело до активізації дипломатичної активності серед країн регіону. Більшість країн Вишеградської групи виступили із союзницькими та особистими дипломатичними ініціативами, ставши послами інтересів України в Європі та світі. Польща була особливо віддана цьому і була явним лідером у цій сфері. Польська влада доклала зусиль для організації міжнародної коаліції, переважно в рамках ЄС і НАТО, проти дій росії. Таким чином Польща стала своєрідним хабом не лише для мільйонів біженців, а й для дипломатів та світових лідерів, які займаються допомогою Україні. Під час усіх цих візитів головна тема розмов була війна в Україні та способи впливу на росію через її глобальну ізоляцію. У цей період також посилювалася дипломатична заангажованість польських чиновників, які

приймали рішення, і вони багато виїжджали за кордон, ставши найактивнішими захисниками інтересів України в Європі та світі.

Важливим виявом підтримки України стали жести солідарності з боку дипломатичного корпусу країн, які, незважаючи на початок війни, не евакуювалися, ризикуючи власним життям і здоров'ям і переживаючи тяжкі випробування розлуки з родиною. Більшість послів покинули обложений Київ на початку війни. Деякі з них повністю виїхали з України, а інші переїхали до закладів Львова. Посольство Польщі в Києві було єдиним дипломатичним представництвом серед країн ЄС, яке відмовилося евакуюватися зі столиці та продовжувало безперебійно працювати з початку війни. Двоє дипломатів ніколи не залишали Київ – посол Польщі Бартош Ціхоцький та апостольський нунцій єпископ Вісвальдас Кульбокас, який представляє Ватикан [76]. Безперервно працювало також польське представництво у Львові, яке відіграло ключову роль під час перетину кордону біженцями з України до Польщі та інших країн.

Окрім індивідуальних заходів країн V4, країни, які співпрацювали у Вишеградському форматі, також зустрічалися на офіційних самітах: президентів, прем'єр-міністрів та глав дипломатії. За перший рік війни в Україні відбулося п'ять таких самітів. Перша з них була організована лише в жовтні 2022 року. Розбіжності у підходах до війни виявилися настільки серйозними, що з березня по листопад 2022 року не було організовано офіційної зустрічі глав урядів V4.

Ситуація між країнами була настільки несприятливою, що навіть не було проведено урочистої церемонії під час передачі словакам головування у Вишеградській групі. Президенти зустрілися вперше після початку війни 11 жовтня 2022 року в Братиславі. Основними темами саміту були безпекова ситуація в регіоні внаслідок російської агресії та енергетична криза. Втручання було одностайно засуджено як безпрецедентне порушення міжнародного права та територіальної цілісності суверенної держави та напад на цивільне населення. Міжнародне співтовариство також було

закликано вжити всіх можливих заходів для запобігання подальшій ескалації конфлікту та запобігання потенційним ядерним нападам[83].

Саміт прем'єр-міністрів V4 у Кошице відбувся лише 24 листопада 2022 року – через кілька днів після скасованої зустрічі спікерів парламентів (вона не відбулася на вимогу чеської сторони). Ключовою темою переговорів стала проблема можливої подальшої хвилі біженців з України. Також обговорювалося питання збільшення фінансових ресурсів Єврокомісії для країн, які зазнали найбільших витрат у зв'язку з прийомом біженців. Саміт глав урядів у Кошице показав, що Вишеградський формат розвивається в бік більш вільної співпраці, орієнтованої на короткострокову перспективу.

Наступною зустріччю осіб, які приймали рішення у Вишеградському форматі, став саміт міністрів закордонних справ, який відбувся 6 грудня 2022 року в Братиславі. Переговори стосувалися спільних для всіх країн сфер, зокрема культури, інфраструктури та енергетичної стратегії. Однак зустріч пройшла в напруженій атмосфері. Ставлення Угорщини до допомоги Україні, яка відмовляється від військової підтримки з одного боку та блокує інтеграцію Києва з НАТО та ЄС і блокує позику для України (18 млрд євро) з іншого боку, значно контрастувала з діями інших партнерів у форматі [43].

Більш плідною виявилася зустріч спікерів парламентів V4, яка відбулася 3 лютого 2023 року в Братиславі. Найважливішими темами були вироблення спільної позиції щодо війни в Україні, безпеки в регіоні, проблеми міграції та енергетичної кризи. Партнери підписали спільну декларацію, в якій засудили незаконне, неспровоковане та невинуватене вторгнення росії, підтвердили свою повну підтримку воюючої України та визнали НАТО гарантом безпеки країн Вишеградської групи. Таким чином, главам парламентів вдалося досягти того, чого не вдалося досягти главам урядів V4.

Отже, вторгнення в Україну у лютому 2022 р. було розцінене країнами V4 як загрозу, з боку росії, регіональній та євроатлантичній безпеці. Більшість країн Вишеградської групи надали однозначну політико-

дипломатичну підтримку Україні. Особливо відчутною була підтримка Польщі, як найближчої сусідньої держави. Єдиною країною V4, яка підтримувала дипломатичні контакти з росією на високому рівні та продовжувала з нею тісну економічну співпрацю була Угорщина. Тим не менш, Будапешт зазвичай підтримував пакети санкцій ЄС і підписував офіційні документи ЄС і НАТО.

2.2. Участь країн Вишеградської четвірки в забезпеченні зброєю української армії

Військове співробітництво є одним із ключових напрямків оборонної дипломатії. Як уже зазначалося, ця ідея виключає безпосереднє використання збройних сил у бойових діях, але передбачає низку заходів військової підтримки. Діяльність держав у цій сфері була зосереджена, зокрема, на: суттєвих цивільних і військових консультаціях у сфері безпеки, підтримці партнерів шляхом надання військового обладнання та матеріалів і озброєнь, наданні допомоги в реформуванні сектору безпеки, матеріально-технічній та бізнес-діяльності, пов'язаній із закупівлею та доставкою озброєнь і військової техніки, а також співпраці у військовій підготовці.

Цю діяльність проводили країни V4 в Україні особливо протягом першого та другого років війни. Значну підтримку Україні було надано у сфері консалтингу та навчання, і насамперед шляхом надання необхідного військового обладнання. Зброя постачалася в Україну ще до російської агресії, але після її початку ця зброя з інструменту стримування перетворилася на інструмент оборони.

З перших днів агресії різні країни почали надавати досить значні пакети військової допомоги. Майже всі вони склалися з переносних протитанкових і зенітних комплексів, стрілецької зброї, боєприпасів різного калібру, бронежилетів, касок та медичних аптечок. Головною причиною цього стала невпевненість у здатності ЗСУ протистояти «другій армії світу», а з іншого, те що одразу після вторгнення партнери України проявили певну

обережність у наданні обладнання, побоюючись, що це призведе до ескалації конфлікту між НАТО та росією.

Варто наголосити, що в лютому 2022 року українська армія ще не була готова до відбиття атаки та мала недостатню кількість сучасного озброєння, особливо невелику кількість протитанкових комплексів Javelin і NLAW та переносних ЗРК Stinger і Starstreak (перша партія надійшла наприкінці березня). Збільшення поставок відбулося лише після звільнення Житомирської, Київської, Чернігівської та Сумської областей. Наприклад, з середини квітня 2022 року Україна отримала кілька десятків 155-мм самохідних артилерійських систем НАТО, серед яких: CEZAR, ZUZANA, KRAB, M109, що дозволило відбити наступ росіян на Донбасі [25].

Проте опір української армії, безперспективність мирних переговорів і безвихідь на фронті змусили союзників почати відступ. Вже у квітні 2022 року була створена контактна група з питань оборонної підтримки України, так званий Рамштайн формат¹, завданням якої було координувати військову допомогу Заходу у сфері планів постачання озброєння та боєприпасів.

Найбільшими постачальниками військової допомоги були США, Велика Британія, Японія, Польща та країни Балтії. Особливо в перші місяці вторгнення, коли інші країни Західної Європи не передавали українцям техніку, запаси зброї, що надходили на фронт, були на вагу золота. Саме тоді вирішувалося, чи витримає українська держава перший етап війни.

У перший рік конфлікту окремі країни V4 надавали військову допомогу Україні (Додаток В) залежно від своїх фінансових можливостей та частки у ВВП. Суми, наведені в діаграмі, базуються виключно на міжбюджетних трансфертах. Вони не враховують приватні пожертви та допомогу, надану через неурядові організації, а також будь-які види зборів гуманітарної допомоги, організовані громадянами окремих країн V4.

¹ Серія дипломатичних зустрічей міністрів оборони кількох десятків країн світу, що відбулися для синхронізації та прискорення надання військової зброї Україні для протистояння російському повномасштабному вторгненню та обговорення питань підтримання України після закінчення війни

Серед країн Вишеградської групи найбільшу участь у військовій допомозі продемонстрували Польща та Чехія. Польща задекларувала військову допомогу на 2,4 млрд євро, що становить 19 % озброєння своєї армії [25], тоді як Чеська Республіка поставила обладнання на 0,6 млрд євро, забезпечивши аж 31 % власних військових ресурсів. Словаччина також стала донором військової техніки для України на суму 0,7 млрд євро [4, с. 10].

Виниклі прогалини в озброєнні армій окремих країн повинні були поступово заповнюватися поставками сучасної військової техніки із західних країн. Угорщина ж відмовилася надати Україні військову допомогу. Таким чином, скептичне політичне та дипломатичне ставлення Угорщини знайшло своє відображення у військовій співпраці. Угорські політики також розкритикували будь-які пропозиції щодо посилення участі НАТО в Україні, тобто запровадження забороненої для польотів зони та потенційного направлення миротворчої місії.

Польща є однією з країн, яка рішуче підтримала українську армію, надаючи широкий спектр сучасних військових технологій. Військове забезпечення включало, серед іншого, САУ та боєприпаси, різні для пострадянської техніки та для озброєння, виробленого за стандартом НАТО. Війна в Україні змусила Польщу швидко позбутися старої пострадянської військової техніки, такої як танки Т-72, винищувачі МіГ-29, ударні вертольоти Мі-24. Також в Україну передали повністю сучасну зброю польського виробництва, наприклад «Крабс» і «Росомакс», зенітну зброю та піхотне озброєння [47].

До початку війни польські бронетанкові війська мали на озброєнні 792 танки. З них понад 300 – модернізовані танки Т-72М1, хоча вони вважалися старими та рахувалися малопридатними на сучасному полі бою. Ще 232 – це танки ПТ-91, польського виробництва – глибока модернізація Т-72. Крім того, на озброєнні Польщі також було 249 танків Leopard 2 у версіях А4, А5 і РL. Наскільки відомо, в Україну було відправлено щонайменше 80 танків ПТ-91 і 250, а можливо, і близько 300 танків Т-72. Там також воювало

щонайменше 14 Leopard 2 A4. Після постачання в Україну, на озброєнні в польському війську ще залишилося близько 500 танків. Це більше, ніж Німеччина мала до війни – 266 «Леопардів», з яких вона заявила, що передасть Україні сто [47].

Передаючи танки для потреб українського війська, Польща водночас почала роботу по створенню найбільшої бронетанкової армії в Європі. У 2023 році Польща підписала контракт на закупівлю 116 танків Abrams M1A1, з яких 43 вже поставлені. Наступні машини надійшли до бронетанкових бригад вже у 2024 році. У 2025 р. Польщі має бути поставлено 125 танків Abrams M1A2 в останньому виконанні, 250 з яких були куплені в США в 2022 році. У 2023 році Польща також мала 28 танків K2 з Південної Кореї. До кінця 2024 року їх мало бути 84, а в 2025 р. – ще майже сотня. Крім того, Польща підписала рамкову угоду на закупівлю ще 820 танків K2, більшість з яких будуть виготовлені в Польщі. Це в свою чергу дає право сподіватися на постачання залишків пострадянських танків до України [47].

Основною бойовою машиною піхоти на озброєнні польської армії залишається застаріла БМП-1. Невідомо, скільки їх передали, але, ймовірно, якщо війна триватиме довше, Україна може отримати всю цю техніку. Їх планомірно мали замінити на нові польські бойові машини-амфібії «Борсук».

Також в Україну прибули 100 колісних бронетранспортерів «Росомак». Перед війною в Україні було понад 800 БТРів «Росомак», переважна більшість із яких була озброєна 30-мм гарматою. На початку квітня 2023 р. українське державне підприємство «СпецТехноЕкспорт» уклало контракт із компанією EOS Defence Systems на поставку ще 100 БТР, запчастини та супутні послуги на суму близько 80 мільйонів доларів США, профінансовані за кошти ЄС та США. Контракт розрахований на постачання продукції протягом 2023-2024 років [13]. За іншою угодою, про яку стало відомо наприкінці квітня цього року, йшлося про замовлення ще 50 модулів вартістю 41 мільйон доларів США та виконання замовлення протягом того ж періоду [13].

З інформації у ЗМІ стало відомо, що бронемашини Rosomak, які оснащені баштами Hitfist-30P з 30-мм автоматичною гарматою та кулеметом калібру 7,62 на озброєння отримала 44 окрема механізована бригада ЗСУ. Частина цієї бригади перебувала в Польщі на навчанні, і повернулась до України разом з новою технікою. На шасі цього транспортного базуються і самохідний міномет Rak калібру 120-мм, який призначений для знищення живої сили противника, броньованих цілей та укріплень. Про постачання ЗСУ цими машинами оголосив Володимир Зеленський у квітні 2023 р. Зокрема, Україна мала отримати 50 мінометів калібру 120 мм «Rak». Частину машин передали безпосередньо зі складів польської армії, аби українські військові почали освоювати нову для них техніку якомога швидше. Завдяки цьому вона швидше потрапила на поле бою [13].

Ще одним видом зброї, який відіграє неоціненну роль у війні в Україні, є артилерія. Що стосується ствольної артилерії, то ядром польської артилерії були пострадянські САУ 2С1 «Гвоздика», яких у них було 362 одиниці. Наступними були чехословацькі самохідні колісні 153-мм гармати-гаубиці 1977 Дана. У артилеристів їх було 111. Сухопутні війська також мали близько 80 польських самохідних 155-мм гармат-гаубиць Krab. Більшість цих артилерійських систем були передані Україні. Ще 24 «Краби» Польща мала поставити Києву за контрактом, укладеним у червні 2022 року. За кількістю «Крабів» Україна навіть випереджала Польщу [47].

Також в Україні воюють пострадянські зенітні комплекси малої дальності «Нева», яких у 2021 році у Польщі було 6 ескадрилій із 17 комплектами «Нева-СК» по три пускові установки та кілька десятків пускових установок 2К12КУБ. Деякі з цих систем дісталися України вже у 2022 році.

Польща також передала Україні щонайменше половину із більш ніж двадцяти ударних вертольотів Мі-24, які вже не могли виконувати цю роль через відсутність керованих протитанкових ракет. У 2023 році їх було ще

близько 14. Також поляки передали Україні певну кількість літаків МіГ-29, яких у них було [47].

Загалом, обладнання, яке було передано, включало, серед іншого:

- винищувачі (МіГ-29 9.12Ас),
- танки (Т-72, Леопард 2А4, ПТ-91),
- бойові машини піхоти (БВП-1, КТО Rosomak),
- багатоцільові мобільні машини піхоти (АМЗ Дзик-2),
- командні машини (LPG WDSzs),
- самохідна артилерія (2С1 Гвоздика, АНС Krab),
- ракетні установки (БМ-21 Град),
- зенітні гармати (АЗП С-60),
- самохідні зенітні установки SPAAG (ЗСУ-23-4 «Шилка»),
- ЗРК класу «земля-повітря» (С-125 Нева Scs, 9К33 Оса-АК(М)с, Оса АСМ-П1 «Жала»),
- ракети «повітря-повітря» (Р-73),
- переносні зенітно-ракетні комплекси (ППЗР Піорун),
- транспортні засоби (Star 266s, Star 266M2s),
- міномети та мінометні снаряди (ЛМП-2017),
- автомати, кулемети, гранатомети, реактивні гранатомети (Kbk wz.1988 Tantal, Kbk AKMS, FB MSBS Grot C16A2, УКМ-2000П, РГП-40, РПГ-76,
- велика кількість боєприпасів до мінометів, САУ, танків, безвідкатних установок, артилерії [56].

Технічна підтримка українських військових включала й інші ресурси, такі як: шоломи, бронежилети та всі види особистого спорядження солдатів, включаючи медичне обладнання. Крім того, організовано лікування поранених бійців, налагоджено плідну навчальну співпрацю через кордон з Україною. Це дозволяло підтримувати відносно короткі шляхи переправлення підготовлених солдатів до Польщі та їх повернення на лінію фронту. Тому більшість навчань, у яких брали участь військовослужбовці з

інших країн ЄС, проходили на південному сході Польщі. Військова допомога Україні надавалася і через приватні ініціативи – придбано, відремонтовано та передано українській армії позашляховики, організовано збори військової техніки. На ці кошти було закуплено турецький бойовий безпілотною Bayraktar TB-2, а також польські дрони спостереження FlyEye і боєприпаси Warmate (так звані дрони-камікадзе) [58].

Роль Польщі у військовій підтримці виявилася вирішальною, в тому числі через забезпечення територією та транспортною інфраструктурою, що зробило її основним центром військової та гуманітарної допомоги для України. Значна частина допомоги, що надходить в Україну з країн світу, транспортується через Польщу.

Ще однією країною Вишеградської групи, яка суттєво підтримала Україну під час повномасштабного вторгнення, була Чехія. Військово-технічна співпраця між країнами має тривалу історію. Ще у 2018 році Україна уклала контракт з чеською компанією Excalibur Army Spol.S.R.O. на придбання у Чехії 26 САУ DANA, які мали замінити наявні на озброєнні застарілі причіпні гармати Д-20 та самохідні артилерійські установки 2С3 «Акація» [11]. Український спецекспортер ДГЗІФ «Укрінмаш» в липні 2019 року придбав у цієї ж чеської компанії 16 122-мм самохідних артилерійських установок 2С1 «Гвоздика» та дві артилерійські частини (башти із гаубицями 2А31 у комплекті) [15]. У 2020 р. було придбано ще 30 одиниць «Dana-M2» [16].

Достатньо високий рівень складності експлуатації, САУ потребував високого рівня кваліфікації розрахунку і обслуговуючого персоналу. Проте за своїми бойовими можливостями і рівнем автоматизації САУ Dana M2 знаходилася на рівні 2С19 «Мста-С», яких на озброєнні в ЗСУ були лічені одиниці. Купівля і експлуатація даних зразків озброєння дозволила організувати навчання особового складу, що дозволило використовувати зазначену САУ на полі бою з початку повномасштабної агресії. Варто

зазначити, що «Dana-M2» є значно кращою зброєю аніж застарілі радянські 2С3М «Акація» або буксировані артилерійські системи [6].

Військова допомога з цієї країни надійшла в Україну в основному з самого початку війни. Наступного дня після вторгнення уряд схвалив можливість перекидання військ з інших країн НАТО через територію Чехії, гарантуючи при цьому надання необхідних матеріально-технічних послуг. Чеська влада також передала зброю та військову техніку, зокрема сотні одиниць важкої техніки, артилерійські боєприпаси та стрілецьку зброю старіших і новіших типів (Kiński, 2023). Третина цієї техніки надійшла безпосередньо з ресурсів чеської армії, решта одиниць закуплена у вітчизняних приватних компаній, що займаються спецтехнікою. Приватний ВПК у повній координації з владою доставив польові реактивні системи залпового вогню. Обладнання, яке буде передано, включало, серед іншого:

- танки (Т-72М1, Т-55, Т-72 «Авенджер»),
- бойові машини піхоти (БВП-1, ПБВ-501),
- важкі міномети (ПРАМ-Л),
- буксирувана артилерія (Д-20),
- самохідна артилерія (2С1 Гвоздика, SzKH wz. 77 DANA, DANA M2),
- ракетні установки (РМ-70 Град, БМ-21 Град, РМ-70 Вампір),
- самохідні зенітні установки (9К32 Стріла-10, МР2 Віктор),
- переносні зенітні установки (9К32 Стріла-2, ПЗРК),
- ударні вертольоти (Мі-24 В),
- автомати, кулемети, протитанкові рушниці,
- боєприпаси до стрілецької зброї, мінометів, артилерії,
- транспортні засоби, понтонні мости, тимчасові мости,
- військові медичні засоби, засоби радіаційного захисту, військовий одяг та спорядження, паливо, запасні частини [56].

Чеська збройова компанія Excalibur Army, яка стала основним партнером в постачанні та модернізації зброї для України, зокрема танків Т-72, САУ «Dana-M2» та ін. завдяки активізації своєї діяльності на ринку

озброєнь, через збільшення попиту на військову техніку змогла інвестувати у розширення власних виробничих потужностей. Зокрема, понад 27 млн євро було витрачено на будівництво ще одного виробничого цеху і встановлення нового обладнання на заводі у Штернберку. Ця ж компанія в 2022 р. виграла контракт на модернізацію 90 танків Т-72, профінансувати роботи з ремонту і оновлення 45 танків, на загальну суму понад 90 млн доларів було здійснено за кошти США та Нідерландів в рамках військової допомоги Україні [12].

На початку лютого 2024 р. прем'єр-міністр Чехії П. Фіала на екстреному саміті ЄС виступив з пропозицією закупити артилерійські боєприпаси для України за межами країн-членів ЄС. Вже під час Мюнхенської конференції з безпеки, президент П. Павел повідомив про можливість купівлі 800 тисяч гранат для українців у третіх країнах. Для фінансування проєкту мали скористатися коштами від країн-донорів та частину доходів від заморожених у ЄС російських активів. Німеччина, Нідерланди, Данія стали найбільшими донорами чеської ініціативи, а загалом в ній беруть участь 15 країн Євросоюзу і НАТО, які виділили понад 1,5 мільярда євро.

У середині січня 2025 р. міністр закордонних справ України Андрій Сибіга повідомив «Європейській правді», що 80 % боєприпасів, обіцяних Києву в рамках чеської ініціативи, вже доставлено в Україну. Зокрема, до кінця 2024 року Чехія доставила 520 тисяч боєприпасів 155 мм калібру і велику кількість боєприпасів інших калібрів, які були закуплені в третіх країн [22].

Чехи також проводили курси підготовки українських військових, переважно мотопіхотних, а також підготовку фельдшерів, фахівців радіологічного, хімічного та біологічного захисту, військових інженерів. Також лікували поранених українських бійців. Громадяни Чехії також організували численні збори на допомогу воюючій Україні, під час яких було зібрано близько 70 мільйонів євро та виділено на закупівлю озброєння та обладнання, зокрема: польових ракетних комплексів, танків Т-72 Avenger

«Tomáš», а також 4 зенітних і протипілотних комплексів Viktor [17]. Комплекс включав зенітну установку на пікапі і став особливо корисним у боротьбі з іранськими безпілотниками. Гроші від небайдужих збирали у рамках ініціативи «Подарунок Путіну». У рамках цієї ініціативи чеським волонтерам вдалося зібрати 90 мільйонів крон. 30 березня 2023 р., мобільні зенітні комплекси Viktor були відправлені в Україну. З агалом чеські активісти зібрали кошти на 15 таких комплексів – це 3,85 млн доларів [9].

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україні Словаччина була серед країн, активно залучених до надання військової допомоги Києву, передавши більшість своїх систем озброєння часів Варшавського договору. Офіційна допомога включала:

- 10 винищувачів МиГ-29
- 3 винищувачі МиГ-29 для використання як джерело запчастин
- 1 гелікоптер Ми-2
- 4 гелікоптери Ми-17
- Зенітно-ракетний комплекс С-300ПМУ
- 2 пускові установки Куб-М2
- 1 радар СУРН 1С91
- 1 командний пункт 5Н63С
- 1 радар 5Н66М
- 1 радар 36Д6
- 24 155-мм самохідні артилерійські установки Zuzana 2 (закуплені

по різних програмах)

- 30 бойових машин піхоти БМП-1
- 2 системи розмінування Bozena-5
- Переносні зенітно-ракетні комплекси
- Протитанкові комплекси
- Різне піхотне озброєння
- Зенітні ракети
- Авіаційні ракети

- Артилерійські снаряди
- інженерне обладнання (наприклад, контрольно-вимірювальне обладнання, обладнання для наземного обслуговування),
- медичне забезпечення, військовий одяг, бензин, авіапаливо, мастила, запчастини [18].

Разом з тим ця країна мала і власні розробки військового озброєння. З активізацією бойових дій різко зріс попит на сучасну артилерію необхідної для покриття потреб чисельно збільшеної у кілька разів армії та понесених в ході бойових зіткнень втрат. Словаччина та її доволі відомі артилерійські установки, котрі є яскравим прикладом чехословацької артилерійської школи, яка була флагманом концепції високомобільних колісних артилерійських установок стала одним із відкриттів для збройних сил України.

З минулого року на озброєння Сил оборони почали надходити словацькі колісні гаубиці Zuzana 2. Головною перевагою Zuzana 2 стала нова 155-мм гармата з довжиною ствола у 52 калібри, що дозволило суттєво збільшити максимальну дальність пострілу порівняно з гарматою у 45 калібрів, що стояла на попередній моделі.

Завдяки цьому нововведенню до 41 км зросла максимальна дальність пострілу САУ активно-реактивним боєприпасом. Такі параметри дозволили застосовувати цю гаубицю в артилерійських підрозділах корпусного рівня для ведення контрбатарейної боротьби та ураження цілей у глибокому тилу супротивника. Для порівняння, аналогічні артилерійські установки, які перебувають на озброєнні російської армії САУ 2С19 «Мста-С» та її модифікації можуть уражати цілі на відстань до 29 км, 2С5 «Гіацинт» – 33 км, 2С3 «Акація» – 20 км, 2С1 «Гвоздика» – 21 км [11].

Ще однією перевагою словацької гаубиці була сучасна система управління вогнем, котра автоматично обчислювала дані для пострілу та вносила поправки при стрільбі. Система управління вогнем мала інтегровану невелику радіолокаційну станцію, що знаходиться над стволом, яка заміряє

початкову швидкість снаряду після виходу із каналу ствола, після чого передає параметри для внесення поправок для більш точної стрільби.

У червні 2022 року Україна підписала контракт зі Словаччиною на постачання 8 самохідних гаубиць Zuzana 2. Остання гаубиця в рамках цієї угоди була доставлена в Україну в січні 2023 року. Ефективність цієї зброї на полі бою зумовили укладання ще одного контракту з Словаччиною в жовтні 2022 року на ще одну партію із 16 самохідних гаубиць. Цей контракт було спільно профінансовано урядами Німеччини, Данії та Норвегії в рамках військової підтримки України. Вартість цієї угоди становила 92 млн євро [23]. Завдяки значній максимальній дальності ведення вогню та мобільності за весь час бойових дій було втрачено лише одну машину.

В ході російсько-української війни дана САУ працювала активно-реактивними боєприпасами для стрільби на максимальну відстань, а також, застосовувала і високоточні боєприпаси західних зразків такі як M982 Excalibur та 155 SMarT. Останнє стало можливим завдяки повній уніфікації артилерійської частини з іншими західними САУ за єдиними стандартами НАТО.

Незважаючи, на успіхи Zuzana 2 на полі бою, українське військове командування, очевидно, зробило ставку на більш легкі артилерійські системи. Так, зокрема в липні 2023 року в ЗМІ з'явилась інформація про меморандум укладений між українською та словацькою сторонами, який стосувався спільної розробки самохідної гаубиці у калібрі 155 мм. Мета цієї співпраці – адаптація словацької самохідної гаубиці Eva до українських вимог та інтеграція технічних рішень від українських партнерів. Зокрема, співпраця зі словаками мала вирішити вже наболілу проблему вітчизняної «Богдани» – низький рівень автоматизації роботи САУ та відсутність системи заряджання [23].

Певною проблемою у взаємних словацько-українських відносинах виявилися повідомлення ЗМІ кінця 2022 року про продаж деякими словацькими компаніями росіянам товарів подвійного призначення (DUG),

які потім використовувалися ними у російсько-українській війні. Йшлося передусім про доставку двигунів, підшипників і машин, необхідних російській владі для виробництва зброї. За даними словацьких ЗМІ, Міністерство економіки та спецслужби були винні, оскільки не контролювали належним чином експорт [55].

Передавна військова допомога, здебільшого включала або радянські зразки, які пройшли певну модернізацію, як наприклад танк Т-72, або власні розробки. Такі дії країн V4 дозволили країнам НАТО загальмувати прийняття рішень про передачу зброї та військової техніки Україні. На той час, в елітах країн НАТО існувало переконання про необхідність неескалації, яке пов'язане з безпековою дилемою. Західні держави побоювалися, що російська армія захопить дороге обладнання та отримає досвід володіння передовою зброєю, що в свою чергу зможе послабити її ефективність у разі потенційного конфлікту між НАТО та росією.

Як бачимо, на рівень допомоги Україні в основному вплинуло сприйняття загрози з боку росії, попередні інвестиції в оборонну промисловість і ставлення громадської думки. Після анексії Криму країни східного флангу НАТО проводили свою політику щодо експансії росії в Україні в рамках трьох основних стратегій безпеки.

Польща діяла в унісон з країнами Балтії обравши відносно чіткі дії для збалансування потенціалу Москви та стримування її експансії: обмеження військової та економічної допомоги Україні, надання їй дипломатичної підтримки при обмеженні дипломатичних контактів з росією (особливо повна відмова від двосторонніх зустрічей на високому рівні), а також різні дискурсивні дії, спрямовані на здійснення морального впливу на користь України та проти росії.

Альтернативну стратегію пристосування до росії прийняла Угорщина, яка була єдиною країною V4, що відмовилася надати військову допомогу Україні. Буквально за кілька днів після вторгнення прем'єр-міністр Орбан заявив, що дуже важливо, щоб Угорщина як сусідня країна не втягувалася у

війну. Він додав, що точка зору Угорщини не зміниться, оскільки в неї немає зброї, без якої вона може обійтися. На його думку, передача зброї в Україну може поставити під загрозу закарпатських угорців [43].

З цього моменту угорські керівники продовжили наратив, згідно з яким передача зброї Україні чи згода на її транзит через територію Угорщини може призвести до ситуації, коли білоруські війська увійдуть в Україну, намагаючись перервати шляхи постачання союзницької зброї з польського боку. У військовому аспекті декларувалася лише підготовка українських бойових медиків та допомога в госпіталізації поранених бійців. була Угорщина.

Отже, військове співробітництво є одним із ключових напрямків оборонної дипломатії. Вишеградська четвірка, не має спеціалізованих політичних і військових інституцій, ані власного бюджету для фінансування заходів допомоги, а отже, підтримка України у військовій сфері здійснювалося окремими країнами на власних умовах і можливостях. Відразу після вторгнення партнери України проявили певну обережність у постачанні зброї та військової техніки, побоюючись, що це призведе до ескалації конфлікту між НАТО та росією. Однак через опір українців, безперспективність мирних переговорів і безвихідь на фронті змусила переступити через свої страхи і почати відкрито підтримувати українську армію.

Висновки до другого розділу.

Військове співробітництво є одним із ключових напрямків оборонної дипломатії, яка виключає пряме застосування військової сили в бойових діях, але включає низку дій для військової підтримки певної держави. Вишеградська четвірка не має спеціалізованих політичних і військових інституцій, ані власного бюджету для фінансування заходів допомоги, а отже, кожна з країн об'єднання підтримувала Україну у військовій сфері на власних умовах і можливостях. Серед країн V4 найбільш відчутну допомогу

у цій сфері надала Польща, яка задекларувала військової допомоги на суму 2,4 млрд євро (0,5% ВВП).

Загалом підраховано, що в Україну відправлено 19,3% важкої техніки польської армії. Військово-технічна підтримка включала, серед іншого, літаки, БМП, танки, стрілецька зброя та боєприпаси та ін. Ще однією країною, яка суттєво підтримує Україну, є Чехія, яка надала військової допомоги на 0,6 млрд євро (понад 1% ВВП). На наступний день після повномасштабного вторгнення уряд Чехії надав дозвіл на перекидання військ з інших країн НАТО через свою територію, гарантуючи при цьому необхідні матеріально-технічні послуги.

Чеська влада також надала для потреб української армії зброю та військову техніку, причому одна третина надходила безпосередньо з ресурсів чеської армії, а решта була придбана у приватних вітчизняних компаній. Україні також надала певну військову підтримку Словаччина на суму 0,2 млрд євро. Серед наданого обладнання були літаки-винищувачі, вертольоти, самохідні гаубиці та ін. Угорщина, остання країна з групи V4, відмовилася надати дозвіл на постачання зброї в Україну, а також на її транзит через територію Угорщини. Дана позиція могла стати вирішальною, адже у випадку вступу у війну Білорусі, її війська могли б перерізати шляхи постачання союзницької зброї, яка надходила з Польщі. Таким чином, скептична політична та дипломатична позиція Угорщини знайшла відображення також у військовій співпраці. Допомога Угорщини складала лише підготовку українських бойових медиків та допомогу в госпіталізації поранених бійців.

РОЗДІЛ 3. ВИШЕГРАДСЬКА ГРУПА – НОВІ ВИКЛИКИ БЕЗПЕЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ З УКРАЇНОЮ

Після 24 лютого 2022 року відбулися важливі зміни в позиціях інституційних акторів ЄС. Проти росії ЄС запровадило безпрецедентні санкції, які охоплюють фінансовий, енергетичний і транспортний сектори, а також товари подвійного використання, експортний контроль і фінансування, а також візову політику. Крім того, було оголошено про значні трансформаційні зміни зовнішньої політики ЄС.

Риторика виступів лідерів трьох найважливіших інституцій ЄС (Європейського парламенту, Європейської комісії, Європейської ради) демонструє використання єдиної риторичної стратегії, спрямованої на просування трансформаційного бачення ЄС як структурної сили в регіоні Східного партнерства. На цьому етапі варто відзначити зміну зовнішньої політики країн Вишеградської групи в бік домінуючого стилю лідерства та його вплив на побудову нового стратегічного бачення ЄС.

Слід підкреслити, що в контексті європейської інтеграції країни V4 розробили механізми посилення свого голосу в переговорах на рівні ЄС. Про це свідчить створення міні-зустрічей на вищому рівні, які після кількох років роботи довели свою працездатність і полегшили країнам V4 вироблення спільної позиції щодо обговорюваного питання до європейських самітів (як у позитивному, так і в негативному сенсі). При цьому її розвиток завжди залежав від конкретного випадку та політичної еліти країни, яка мала вплив на переговори на рівні V4.

Крім того, з моменту створення Вишеградської Групи співпраця ніколи не була абсолютним виявом узгодженості позицій країн V4, оскільки країни-учасниці групи часто могли представляти окремі політики, засновані на власних інтересах. Цю розбіжність думок між державами-членами можна вважати типовим явищем для V4, що свідчить на користь розгляду її не як

однорідної групи, а як міжурядового утворення чотирьох держав-членів із – часом – різними інтересами щодо подальшої інтеграції їх власної позиції з позицією ЄС.

У найближчому майбутньому V4 має стати інструментом регіональної політики, який дозволить переорієнтувати комунікаційні та енергетичні маршрути з вектора схід-захід на вектор північ-південь. Реалізація таких визначених цілей сприятиме згуртованості ЄС та гармонізації рівня його розвитку. Також можна очікувати, що V4 знайде стабільну платформу для співпраці у сферах енергетики та безпеки, хоча різне сприйняття загроз та різні стратегічні інтереси становлять цьому реальну перешкоду.

Криза співпраці у рамках формули V4 була спричинена різним сприйняттям питань безпеки, дещо різним вибором зовнішньополітичних пріоритетів, але й різним потенціалом країн V4. Польща, безперечно найбільша та найсильніша країна Групи, є значним гравцем з амбіціями активно приймати рішення щодо напрямків розвитку ЄС та НАТО. Інші країни Групи, однак, не мають таких прагнень.

Польща, бажаючи належати до групи країн, які відіграють провідну роль в ЄС і НАТО, замість того, щоб координувати свої дії з трьома меншими країнами, намагається самотійно вести переговори з лідерами найважливіших європейських країн. Ідеї Варшави не завжди влаштовували і влаштовують відносно невеликих партнерів Польщі по V4. Що гірше, до кінця не зрозуміло, якою є польська позиція та стратегія щодо багатьох ключових питань, у тому числі стосовно майбутнього Вишеградської групи [49, s. 74].

Агресія росії проти України 24 лютого 2022 року суттєво визначила дії польського уряду на міжнародній арені. В умовах різкого погіршення безпекової ситуації в регіоні вжиті дії були продиктовані наступними передумовами: ризик перекидання конфлікту на сусідні країни, страх поразки в Україні та її наслідків для безпеки Польщі, сприйняття війни як можливості суттєво послабити потенціал росії та зробити Європу незалежною від російських енергоресурсів.

Домагаючись міжнародної уваги та допомоги для України, влада вказувала на те, що Україна бореться за свою незалежність, але водночас за західні цінності, такі як свобода, демократія, верховенство права та права людини. Найважливішими завданнями зовнішньої політики Польщі у 2023 році були пошук військової, фінансової та гуманітарної допомоги для України, формування міжнародної санкційної політики проти росії, а також заходи щодо зміцнення оборонного потенціалу Польщі та всього східного флангу НАТО [36, s. 130].

Більшість країн на східному фланзі НАТО вжили низки заходів, щоб збалансувати та стримати росію. Балансування, яке розуміється як створення противаги, походить від класичної теорії балансу сил, коріння якої сягає глибокої давнини. Балансування відбувається, коли дійові особи сприймають зростання великої держави чи коаліції держав як загрозу для себе та починають протидіяти цьому.

Важливою особливістю цього процесу є оперативність. В балансуванні можна розрізнити два компоненти: сприйняття, коли стає очевидним зростання, що загрожує інтересам країни, і відповідь, яка спрямована на відновлення балансу і зазвичай має не стільки математичний характер, скільки психологічний. На практиці розрізняють внутрішнє балансування, яке зазвичай передбачає власне посилення, і зовнішнє – яке найчастіше проявляється у створенні або зміцненні альянсів. Широке використання зовнішнього балансування є результатом переконання політиків у його ефективності. Іншим специфічним типом є м'яке або інституційне балансування, яке проявляється у створенні нових міжнародних інституцій або в діяльності існуючих [49, s. 75].

Згідно з правилом дилеми безпеки, будь-яке озброєння, підвищена готовність збройних сил і союзницька діяльність країни впливають на те, що її сусіди сприймають його як потенційно небезпечне і можуть вжити подібних кроків. Важко оцінити, наскільки власні дії відновлюють рівновагу і наскільки вони будуть сприйняті супротивником як нелегітимні та ворожі. Те саме

стосується стримування. Посилення союзника, що межує з експансіоністською державою, може бути витлумачено як ворожі дії та призвести до подальших кроків супротивника, наприклад посилення озброєння чи ескалація конфлікту, що триває, чого побоюються в країнах НАТО з початку російського вторгнення в Україну у 2022 році. З іншого боку, пасивність перед обличчям дій потенційного агресора також може призвести до зростання загрози [49, s. 76].

Обставини війни сильно вплинули на політику безпеки Польщі. Після початку війни Польща належала до групи країн «яструбів», які рішуче виступали за військову допомогу Україні та запровадження нових пакетів санкцій проти росії та Білорусі. Це стосувалося санкцій проти фізичних осіб, а також енергетичної, фінансової, транспортної, комунікаційної сфер, а також технологій і товарів подвійного використання. Польська влада часто наголошувала на необхідності солідарності та єдності ЄС. При цьому вони не покладалися на «тиху дипломатію», а голосно і відверто критикували західноєвропейські країни, особливо Німеччину та Францію, за повільність і егоїзм, ведення переговорів з президентом Володимиром Путіним і численні випадки виключень із санкцій [26].

Водночас головним противником санкцій, бенефіціаром відступу та країною, яка намагається блокувати пакети допомоги ЄС для України, була Угорщина, на яку Польща не змогла чинити конструктивного тиску. Вона також уникала відкритої критики на адресу Угорщини. Співпраця в рамках Вишеградського трикутника носила паперовий характер. Країни не змогли прийняти спільну заяву щодо російської агресії. Польща виграла від виключення нафтопроводу «Дружба» з системи санкцій, запроваджених Угорщиною, як і Німеччина [43].

Військова допомога Україні, яку надавали країни V4 зумовила з одного боку суттєве зменшення власних запасів зброї та військової техніки, а з іншого – показало небезпеку в орієнтації на російську зброю та техніку. Польща була більш послідовною у постачанні зброї Україні. Це також

прискорило інвестиції в оснащення та модернізацію армії. Більшість закупівель були укладені в США, в тому числі: літаки F-35, танки Abrams і пускові установки HIMARS. Крім того, було укладено чотири рамкові угоди з Республікою Корея на постачання, зокрема, танків K2, гаубиць K9, реактивних систем залпового вогню K239 та літаків FA-50. Менші контракти підписані з європейськими країнами: Великою Британією (ракти CAMM для систем Narew), Францією (Pleiades Neo, супутники VHR-2020) та італійською Leonardo Group (32 багатоцільових вертольоти AW149) [47].

Підставою для закупівель став прийнятий у відповідь на війну Закон про оборону Вітчизни від 11 березня 2022 року, який передбачав збільшення чисельності солдатів приблизно до 300 тисяч. а також збільшення фінансування армії з приблизно 2,2% ВВП у 2022 році до 3% ВВП у наступні роки. Закон уможливив використання спрощених процедур у зв'язку з винятковими обставинами та необхідністю невідкладних дій для посилення обороноздатності.

Закупівлі здійснювалися переважно в іноземних виробників, в обхід тендерної процедури і, ймовірно, без використання офсетних рішень, які б уможливили передачу технологій до Польщі. Це викликало дискусію щодо відповідності критеріям стратегічного планування, прозорості та наслідків видатків для державних фінансів. Але з іншого боку дорогі інвестиції, Польщі, як країни НАТО у власний оборонний потенціал вказують на те, що акцент робиться на балансуванні, а не на вузькому розумінні стримування експансії росії. Закупівлі зброї відповідають посиленню військової присутності Заходу на східному фланзі.

Маючи кордон з росією та Білорусією Польща чи не найбільше серед країн V4 прагне зміцнити східний фланг НАТО та вирівняти свій фактичний статус в Альянсі. В основному це стосується чисельного посилення військ НАТО в регіоні та військової інфраструктури. Можливістю, яку прагнули використати, стало загальне розуміння партнерами російської загрози, а також запланований на червень 2022 року саміт НАТО в Мадриді. Прийняті

тоді декларація та стратегічна концепція НАТО, які визначили основні напрямки діяльності та розвитку Альянсу, стали кроком у бажаному напрямку та продовженням дій, які систематично здійснювалися з моменту анексії Криму у 2014 році. росію було визнано найбільш серйозною та прямою загрозою безпеці Альянсу та погодилася посилити присутність сил Альянсу на східному фланзі НАТО, адаптуючись до нової ситуації [26].

У 20 вересня 2023 р. польський прем'єр-міністр Матеуш Моравецький зробив заяву, про те, що Польща більше не постачає в Україну своє озброєння, оскільки зосередилася на посиленні власної оборони. Зокрема він зазначив наступне : «Україна захищається від нападу росії, і я розумію цю ситуацію. Але ми захищатимемо і нашу країну. Більше ми не передаємо озброєння в Україну, тому що тепер ми озброюємо Польщу» [10]. Він додав, що уряд зосереджує свої зусилля на модернізації та швидкому переозброєнні польської армії, аби вона за короткий час стала однією з найсильніших армій Європи [10]. Вже наступного дня, державний секретар канцелярії прем'єр- міністра Польщі Пйотр Мюллер, повідомив, що Польща постачає Україні озброєння лише за раніше укладеними домовленостями: «...Польща здійснює лише заздалегідь узгоджені поставки боєприпасів та озброєння, у тому числі за контрактами, підписаними з Україною. Це, серед іншого, найбільший зарубіжний контракт, підписаний польською збройовою промисловістю після 1989 року, – на постачання гармати-гаубиці «Краб»» [10]. Він також додав, що у Польщі продовжує діяти міжнародний хаб поблизу Жешува, через який здійснюється постачання військової допомоги Україні. Попри невдалу заяву прем'єр-міністра Моравецького, інформації про скорочення військової допомоги Україні немає.

У контексті балансування та стримування певну роль відіграють також певні економічні аспекти. Як і у випадку з правилом дилеми безпеки, йдеться про передбачення результатів для обох сторін – вашої власної та супротивної. Балансування тут передбачає покращення власної ситуації порівняно з потенційним суперником. Таким чином, існує поріг прийнятних

витрат, за яким ситуація стає відносно гіршою. У випадку з Польщею проблемою виявилось різке зростання імпорту сільськогосподарської продукції з України. Дії щодо його обмеження, які вживав уряд Моравецького у 2023 році, супроводжувалися напористою риторикою на адресу Києва. Це сталося, незважаючи на явно позитивний загальний торговий баланс Польщі з Україною. Визначальним було становище аграрного сектора в економіці та електорату правлячої партії. Обмеження на імпорт продуктів харчування з України продовжує коаліційний уряд Дональда Туска, який також прагне заручитися підтримкою виборців, пов'язаних з агросектором [82].

У 2023 р. влада Чехії продовжила всеосяжну перебудову зовнішньої політики, спрямовану на повернення до моралізації гавелівського періоду та однозначно трансатлантичної орієнтації. Перегляд відносин з росією та Китаєм – невід'ємна та найважливіша частина цієї трансформації. Поворот прискорюється і набуває все радикальнішого характеру в умовах бойових дій в Україні, що відбуваються в рамках другої холодної війни між росією як частиною глобальної більшості та політичним Заходом. Це зіткнення, яке можна концептуалізувати в термінах протистояння між суверенним інтернаціоналізмом і ліберальним інтернаціоналізмом (що виражається в концепції «порядку, заснованого на правилах»), неминуче впливає і впливатиме на характер чеської зовнішньої політики.

Важливою віхою у її трансформації була перемога на президентських виборах у січні 2023 р. відставного генерала, колишнього голови Військового комітету НАТО Петра Павела. Він став другим після Мілоша Земана президентом Чехії, обраним прямим всенародним голосуванням. Обрання П. Павела відкрило новий розділ у зовнішній політиці Чеської Республіки [38]. Хоча за Конституцією роль чеського президента досить обмежена, він, поряд з главою уряду, представляє країну на міжнародній арені і має можливості проводити власну лінію в цій сфері, за умови коли йдеться про сильну і самостійну політичну фігуру. А саме такою на нашу думку є постать нинішнього чеського президента. Відтепер між вищою владою країни існує

повна згода щодо характеру та цілей зовнішньої політики.

Обраний у 2023 р. глава чеської держави має великий досвід взаємодії із західними структурами, що помітно позначається на його поведінці. П. Павел брав участь у багатьох військових операціях та місіях країн Заходу, зокрема інтервенціях у Югославії та Іраку. Кульмінацією військової кар'єри на батьківщині було його призначення у 2012 р. начальником Генерального штабу. А через два роки його було обрано головою Військового комітету НАТО, тим самим він став першим представником колишньої країни Організації Варшавського договору на цій посаді. З огляду на його зв'язки зі структурами НАТО і відомими атлантистами, не варто дивуватися, що П. Павел зайняв жорстку проатлантичну позицію з багатьох міжнародних питань. Так, ще у 2019 р. він називав росію та Китай джерелами загрози та ратував за подальше розширення НАТО на схід, із включенням до блоку України та Грузії [66].

Промовистим індикатором зовнішньополітичного мислення П. Павела став уже той факт, що, відповідаючи на привітання закордонних лідерів із перемогою на виборах, він насамперед вийшов на зв'язок із Києвом та Тайбеєм. З безлічі зарубіжних лідерів, включаючи керівників провідних держав, П. Павел віддав перевагу саме В. Зеленському і Цай Інвєнь – чинному президенту Тайваню, що говорило про повне рівняння на американську стратегію. Обрання на президентський пост такої постаті, як П. Павло, ознаменувало остаточне завершення епохи його попередників М. Земана та В. Клауса, які були прихильниками багатовекторної зовнішньої політики, заснованої на прагматичних відносинах з усіма країнами, незалежно від їхнього політичного режиму та соціально-економічних особливостей.

Чеська влада не тільки озброює ЗСУ, а й активно просуває ідею створення спеціального міжнародного трибуналу для організації суду над росією за «злочин агресії». 26 січня 2023 р. у МЗС Чехії відбулася перша зустріч з цього питання за участю представників Києва, країн-членів ЄС та інших держав G7 [51, s. 73]. Передбачалося, що суд має діяти на основі

українського законодавства з урахуванням норм міжнародного права, а до його складу увійдуть юристи-міжнародники. Ця чеська ініціатива координується з Європейською службою зовнішніх зв'язків (EEAS) та Європейською комісією.

Подальшого розвитку набула політика антиросійських санкцій. Починаючи з січня 2023 р., МЗС Чеської республіки відповідає за виконання чеської версії закону Магнітського, прийнятої парламентом у попередньому році. Закон ввів нові санкційні інструменти на національному рівні, які створюють основу для заморожування та конфіскації активів суб'єктів, що підпадають під санкції. Прага постаралася доповнити санкційні механізми Євросоюзу таким чином, щоб виключити їхнє застосування на практиці. Національний санкційний акт має застосовуватися, зокрема, у разі, якщо процес на рівні ЄС виявиться недостатньо оперативним. Крім того, він передбачає запровадження санкцій щодо осіб, які не підпадають під дію інструментів ЄС. Насамперед чеські санкції спрямовані проти російських фізичних та юридичних осіб. Примітно, що першим у чеський список санкцій (на липень 2023 р. там значаться троє людей) був внесений Патріарх Московський і всієї Русі Кирило, вищий представник російської православної церкви [51, s. 66].

Чеська влада розпочала «розслідування» щодо російського центру науки і культури в Празі, який перебуває у віданні росспівробітництва, що потрапив під санкції ЄС у середині 2022 р. Хоча російський культурний центр у чеській столиці був вимушений помітно обмежити свою діяльність, з аналогічними російськими центрами у Фінляндії, Німеччині та Румунії.

Прихід П. Павела в Празький Град надав новий імпульс трансформаціям у внутрішній і зовнішній політиці Чехії, що відразу показав низку його заяв та інших подій. Новий президент оголосив, що не потерпить в уряді жодного міністра, який критично ставився б до ЄС і НАТО. Він рішуче виключив можливість позиції нейтралітету щодо військового конфлікту в Україні, про що свідчило адресоване Сербії звернення, в якому

Белграду вказувалося вибрати той чи інший бік [51, s. 72].

Хвиля занепокоєння ескалацією вимагає додаткового осмислення в контексті балансування та стримування. Країни східного флангу є демократіями, в ієрархії цінностей яких як людини, так і суспільства в цілому посідають високе місце. Кампанія росії ракетно-безпілотного терору України, яка почалася з переходом війни в позиційну фазу, викликала в країнах НАТО особливе занепокоєння щодо долі міст, що пов'язано з іншою важливою цінністю – концентрацією основних економічних ресурсів в урбанізованих територіях. Балансування та стримування не можуть ігнорувати ці фактори. З початку російського вторгнення у 2022 році всі країни НАТО застосовували різноманітні самообмеження. Під час позиційної війни вони, як правило, стосувалися непостачання конкретних видів зброї, наприклад ракет великої дальності «земля-повітря» або відсутність згоди на їх використання на території росії. Однак багато червоних ліній уже перетнуто. Такий тип поступової ескалації призвів до відсутності насильницької ескалаційної відповіді з боку росії [49, s. 83].

Ключовим інструментом стримування росії є військова допомога Україні. З початку повномасштабного вторгнення серед країн V4 лише Угорщина зайняла принципову позицію і відмовилась у наданні Україні військової підтримки та заборонила транзит зброї через свою територію. Після перемоги на дострокових парламентських виборах у Словаччині партії «Smer» і обрання її лідера Роберта Фіцо прем'єр-міністром змінилася риторика і політичного керівництва цієї країни. Тут можна чітко побачити вплив тривалої позиційної війни. У такому ракурсі мир можливий шляхом переговорів, а передача зброї Україні лише затягує бойові дії. Вже будучи прем'єр-міністром Фіцо заявив, що Україна повинна змиритися з територіальними втратами, і звинуватив її в підпорядкуванні США. Він також неодноразово критикував санкції, запроваджені проти росії, вказуючи на їхню неефективність і цінність для Європи. Як лідер опозиції він організовував марші протесту проти військової допомоги Україні, а перед

вторгненням виступав проти ухвалення двосторонньої угоди про безпеку зі США [95]. Цей антиукраїнський, нейтралістський і в певному сенсі антизахідний дискурс пояснювався переважно внутрішніми чинниками. У контексті українсько-російської війни словацьке суспільство демонструє відносно високе несхвалення та недовіру до Заходу та схильність сприймати себе як місце, розташоване між Заходом і Сходом [93]. У цій ситуації прозахідна та проукраїнська політика ліберально-консервативної коаліції, яка похитнулася послідовними кризами, була використана партією «Smer» для мобілізації антиліберального електорату, який не довіряє Заходу. Новий уряд прем'єр-міністра Р. Фіцо зробив акцент на критиці військової допомоги Україні та виступах за мир, продовжуючи свою політичну лінію до вторгнення. Однак цю ситуацію слід розглядати в контексті балансування та стримування.

Словаччина також вжила заходів щодо обмеження імпорту продуктів харчування з України, яка ще перебувала під владою ліберально-консервативної коаліції у 2023 році. На загальноекономічному рівні повернулися побоювання стагнації через санкції, які вже були присутні після анексії Криму. Уряд Р. Фіцо намагався покращити економічну ситуацію, зокрема, тиснучи на Україну, щоб вона продовжила транзит російського газу через її територію. У контексті стримування та балансування важливим був дозвіл продовжувати продаж зброї та боєприпасів Україні. З цією метою навіть змінили закон, спростивши передачу через затвердження на рівні міністра оборони. Збут також здійснюють великі підприємства з державним капіталом, які безпосередньо контролюються урядом. Таким чином військові перевезення безперешкодно потрапляють в Україну і, крім того, як припускають коментатори, на цьому наживається бізнес, пов'язаний зі «Smer», впливаючи на проросійську частину суспільства [59].

Дії словацького уряду Фіцо нагадують політику Болгарії в 2022 р. в якому задекларована допомога Україні займала одне з останніх місць у рейтингу, поки не було оприлюднено журналістське розслідування, яке виявило великий масштаб таємних військових переказів, частково комерційного характеру. Економічні інтереси також пояснюють інші явища, які спостерігаються на східному фланзі НАТО, особливо скандал щодо торгівлі з росією компаній чоловіка прем'єр-міністра Естонії Кая Калласа. Скандал показав реальні масштаби економічного обороту між росією та європейськими країнами, які запровадили санкції щодо окремих галузей, у тому числі особливо важливої енергетики, але не вжили послідовних заходів для повної економічної ізоляції країни. Також у цьому контексті війна позицій демотивує запровадження подальших революційних санкцій, які можна порівняти з нафтовим ембарго 2022 року.

Позиційна війна і відносна стабільність України та росії дозволяють робити висновок щодо відсутності перспектив припинення протистояння. Більше того, навіть припинення інтенсивної фази війни не дасть шансів на швидке покращення відносин між НАТО і росією, оскільки потоки енергоресурсів, які раніше становили основу стратегічної співпраці, майже повністю перекрито [36, s. 134].

Враховуючи позиційну війну в українсько-російському конфлікті, бракує чітких стимулів для стримування тих країн східного флангу НАТО, які намагаються уникнути або мінімізувати витрати на оборону. Умови, які сприяють цьому, залишаються незмінними або, можливо, навіть мінімально змінилися через приєднання Фінляндії та Швеції. Загалом, чим більше членів Альянсу, тим сильніша тенденція до такої політики. Було також помічено, що країни з невеликими військовими ресурсами можуть собі це дозволити, оскільки відсутність їхньої участі мало сприяє забезпеченню безпеки як колективного блага. Цим пояснюється досить поширене ігнорування експертами зміни політичної лінії Словаччини після виборів 2023 року. Навіть якби Братислава повністю заблокувала доступ України до своїх

військових ресурсів, це не мало б істотного впливу на ситуацію на фронті. Розпорошення відповідальності та можливість уникнути фінансової участі у формуванні спільного безпекового бюджету чудово ілюструє чеська ініціатива щодо боєприпасів, яку у 2024 році підтримали близько двадцяти країн, проте більшість із них значно протермінували фактичні виплати [22].

Нарешті, варто також звернутись до категорії відмови як основного механізму політики альянсу. Союзники США, як правило, бояться, що їх покинуть, що пов'язано з конкретними історичними подіями та дискурсом Дональда Трампа як президента. Дослідники зазначають, що історично така практика була поширеною. Відсутність дій, адекватних колективній обороні, часто характерна для заможних країн, які мають ширший спектр можливостей безпеки. Однак тривала позиційна війна на українсько-російському фронті суттєво не змінює умов, що призводять до страху бути покинутими. Західні держави вжили багато заходів, щоб убезпечити східний фланг НАТО. Хоча кількість дислокованих солдат коливається, численні передислокації повітряних і сухопутних підрозділів і передислокація систем протиповітряної оборони та важкої військової техніки на склади в окремих країнах східного флангу збільшують реальну обороноздатність. Фронт залишається на відстані, а суб'єктивне відчуття загрози війни між росією та країнами НАТО скоріше зменшується. У цих умовах країни східного флангу набули відносної впевненості перед обличчям російсько-української війни, що особливо відображено у згаданих вище прикладах Польщі та Словаччини.

Аналіз діяльності країн Вишеградської групи свідчить про те, що вони, по суті, проводять політику побудови власної, натівської та, значною мірою, української, противаги росії. Вони чітко відрізняються акцентами – зокрема Угорщина нічого не робить у розбудові військової могутності України. Стимування росії, що впливає із суті нинішнього конфлікту, у свою чергу досягається переважно допомогою Україні. Фаза позиційної війни приносить стабільність, демонструє ефективність стримування та спонукає до використання певних можливостей, про що свідчить мирний дискурс

словацької партії «Smer» та її успіх на виборах. Механізм безпекової дилеми впливає на ступінь конфронтації країн східного флангу НАТО, в тому числі і країн V4 щодо росії: вони працюють на протидію і, по суті, на стримування, але також бояться, що насильницька ескалація може звести нанівець ці кроки. Це, у свою чергу, призводить до різного роду самообмежень військової допомоги. Економічний контекст, особливо в поєднанні з дилемою безпеки, пояснює самообмеження в політиці санкцій і конкретних діях, наприклад комерційні перевезення зброї та боєприпасів зі Словаччини в Україну. Аналіз також дозволяє обережно прогнозувати зміни у разі відновлення маневрової війни, тобто ймовірне збільшення допомоги Україні у разі зриву її оборони або її зменшення у разі зриву оборони росії.

Висновки до третього розділу

Отже, повномасштабне вторгнення в Україну в лютому 2024 р. докорінно змінило ситуацію ні лише в Європі, а й в усьому світі. Найближчі сусіди, якими зокрема є країни V4, мали сприйняти це як вже dokonаний факт. Саме тому ми маємо можливість спостерігати докорінні зміни, які тут відбуваються і стосуються в першу чергу, зовнішньої політики та військової сфери. Надана військова допомога збройним силам України дозволила з одного боку отримати новітню зброю з країн Заходу, яка надійшла взамін тої яка була надана українському війську. Крім того, повномасштабна війна в Україні активізувала виробництво зброї в Польщі, Чехії та Словаччині, а використання її в реальних умовах дозволила її максимально адаптувати до умов сучасної війни.

Відносини між державами в рамках V4 від початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. трансформувалися з формату «3+1», в якому Угорщина перебуває в опозиції до Польщі, Чехії та Словаччини, до формату «2+2». В якому Польща та Чехія протистоїть проросійським прем'єр-міністрам Словаччини та Угорщини.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження внеску країн Вишеградської групи в обороноздатність України в умовах повномасштабної війни зроблені такі висновки:

1. Трансформаційні процеси на теренах Центрально-Східної Європи, що розпочалися у другій половині 1980-х років, стали причиною появи нового регіонального утворення – Вишеградської групи. Країни-засновниці були об'єднані спільними інтересами, потребами та метою, які стосувалися передусім внутрішньої перебудови своїх держав та формування нових засад зовнішньої політики.

2. Після реалізації найважливішої мети, до якої прегнули країни V4 – отримання членства в НАТО та ЄС. Цілі співпраці між державами V4, які містилися в прийнятих керівних принципах були спрямовані на підтримку європейських прагнень сусідніх країн, в першу чергу України.

3. У лютому 2022 р., після повномасштабного вторгнення росії на Україну, 3 країни – Чехія, Польща та Словаччина зайняли проукраїнську позицію, а Угорщина – проросійську позицію, чим дестабілізувала співпрацю у Вишеградській групі. Наприкінці 2023 р. ставлення Словаччини змінилося на більш проросійське, що було пов'язано з перемогою на дострокових парламентських виборах партії «Smer» і приходом до влади її лідера Р. Фіцо. Останній, завжди дотримувався відверто проросійської політики. Тим самим, конфігурація всередині об'єднання зазнала змін з «3+1» на «2+2».

4. Ключовим напрямком оборонної дипломатії, стала військова підтримка нашої держави, без прямої участі збройних сил у військовому конфлікті. Зважаючи на те, що Вишеградська четвірка не має спеціалізованих політичних і військових інституцій, ані власного бюджету для фінансування такого роду допомоги, Польща, Чехія та Словаччина підтримувала Україну у військовій сфері на власних умовах і можливостях. Лише Угорщина відмовилася від надання будь-якої допомоги ЗСУ.

5. Серед країн V4 найбільш відчутну військово-технічну допомогу Україні надала Польща, яка задекларувала військової допомоги на суму 2,4 млрд євро (0,5% ВВП) та відправила 19,3% важкої техніки польської армії. Чехія, надала військової допомоги на 0,6 млрд євро (понад 1% ВВП). Крім того, обидві надали дозволи на перекидання військ з інших країн НАТО через свою територію, гарантуючи при цьому необхідні матеріально-технічні послуги.

6. Україні військову підтримку надала й Словаччина, загалом на суму 0,7 млрд євро, зокрема це літаки-винищувачі, вертольоти, самохідні гаубиці, системи протиповітряної оборони, боєприпаси та ін. Проте після обрання прем'єр-міністром Р. Фіцо, надання такої допомоги було призупинено.

7. Угорщина, відмовилася надати дозвіл на постачання зброї в Україну, а також на її транзит через територію країни. Дана позиція могла суттєво вплинути на перебіг подій на фронті, адже у випадку вступу у війну Білорусі, війська останньої могли б перерізати шляхи постачання союзницької зброї, яка надходила з Польщі. Допомога Угорщини складала лише підготовку українських бойових медиків та допомогу в госпіталізації поранених бійців.

8. Надана військово-технічна допомога збройним силам України дозволила утилізувати радянські зразки озброєння, якими все ще послуговувалися в арміях V4. Взамін, до збройних сил Польщі, Чехії та Словаччини надійшла новітня зброя з країн Заходу, передання якої тривалий час гальмувалося. Крім того, повномасштабна війна в Україні активізувала власні виробництва зброї та військової техніки в Польщі, Чехії та Словаччині, а використання її в реальних умовах дозволила зброярям максимально адаптувати до умов сучасної війни.

9. Повномасштабне вторгнення росії в Україну в лютому 2024 р. докорінно змінило безпекову ситуацію не лише в Європі, а й в усьому світі. Країни V4, які є найближчими сусідами України, змушені відповідно корегувати свою діяльність на зовнішньополітичній арені та військовій сфері. Не останню роль при цьому відіграє підтримка України, адже її поразка

дозволить вийти росії до кордонів трьох з чотирьох країн Вишеградської групи. З іншого боку, Україна на сьогодні має найбільш досвідчену армію в Європі і, цей фактор враховується країнами, які становлять східний фланг НАТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Близняк О. Позиції країн Вишеградської групи в політиці ЄС щодо України в умовах російсько-української війни. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2020. № 42. С. 27–35.
2. Близняк О., Риков, А. Процес євроінтеграції України в умовах повномасштабної російсько-української війни: проблеми та перспективи. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 2 (16). С. 119–135.
3. Вже США та весь Євросоюз. Перелік країн, що закрили своє небо для Росії. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/spisok-stran-kakie-gosudarstva-zakryli-svoe-nebo-dlya-rossii-50220598.html> (дата звернення 23.03.2024).
4. Вовканич І., Шніцер, І. Реакція країн Вишеградської четвірки на повномасштабне воєнне вторгнення Росії в Україну. *Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць*. 2022. № 2 (29). С. 7–19.
5. Давимука О. Вишеградська група в нових політичних реаліях. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-08/az_vishegrad4_22082023.pdf (дата звернення 23.08.2024).
6. Жовтенко Т. Вишеградська четвірка і Україна: еволюція стосунків і їх сучасні безпекові виміри. *Демократичний транзит в країнах Вишеградської групи та Україні: вибрані аспекти*. За ред. Д. Шевчука, В. Лебедюка. Вид-во Національного університету «Острозька академія», Острог, 2018. С. 190-202.
7. Журавський П. Вишеградська група – регіональний інтеграційний форум Центральної Європи. Історія успіху чотирьох: Польський і український погляди з нагоди 30-ї річниці створення Вишеградської групи. Варшава-Київ, 2021. С. 2-7.
8. Зінченко О. Україна планує закупити чеські САУ Dana M2, зрада чи перемога? URL: <https://militaryni.com/uk/blogs/ukrayina-planuye-zakupyty->

[cheski-sau-dana-m2-zrada-chy-peremoga/](#) (дата звернення 15.08.2023)

9. Козацький С. До України з Чехії їдуть 15 комплексів ППО Viktor. URL: <https://military.com/uk/news/do-ukrayiny-z-chehiyi-yidut-15-kompleksiv-ppo-viktor/> (дата звернення 30.03.2023)

10. Козацький С. Польська військова допомога Україні: бронетехніка, авіація, боєприпаси. URL: <https://military.com/uk/articles/polska-vijskova-dopomoga-ukrayini-bronetehnika-aviatsiya-boeyprypasy/> (дата звернення 21.09.2023).

11. Козацький С. Dana – тернистий шлях до озброєння ЗСУ. URL: <https://military.com/uk/articles/dana-ternystyj-shlyah-do-ozbroyennya-zsu/> (дата звернення 05.01.2024).

12. Козацький С. Excalibur Army, яка модернізує танки для України, інвестує у розширення виробництва. URL: <https://military.com/uk/news/excalibur-army-yaka-modernizuye-tanky-dlya-ukrayiny-investuye-u-rozshyrennya-vyrobnystva/> (дата звернення 10.01.1923).

13. Козацький С. Rosomak: сучасний польський БТР на озброєнні ЗСУ. URL: <https://military.com/uk/articles/rosomak-suchasnyj-polskyj-btr-na-ozbroyenni-zsu/> (дата звернення 03.08.2024).

14. Лісовська М., Пістракевич О., Бессонова М. Позиції країн Вишеградської групи щодо російсько-української війни: публічний вимір. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 3(17). С. 125-149

15. Люксіков М. Україна придбала партію 2С1 «Гвоздика» закордоном. URL: <https://military.com/uk/news/ukrayina-prydbala-partiyu-2s1-gvozdyka-zakordonom/> (дата звернення 24.09.2019).

16. Люксіков М. Юрій Бутусов: Україна купує 30 САУ «Дана». URL: <https://military.com/uk/news/yurij-butusov-ukrayina-kupuye-30-sau-dana/> (дата звернення 11.11.2020).

17. Сафронов Т. Волонтери зібрали кошти на 4 зенітні комплекси Viktor. URL: <https://military.com/uk/news/volontery-zibraly-koshty-na-4-zenitni->

[kompleksy-viktor/](#) (дата звернення 3.12.2024).

18. Сафонов Т. Словаччина на шляху до призупинення допомоги Україні. URL: <https://militaryni.com/uk/articles/slovachchyna-na-shlyahu-do-pryzupynennya-dopomogy-ukrayini/> (дата звернення 8.09.2024).

19. Сидорук Т. Позиції держав-членів ЄС щодо російсько-українського конфлікту. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. Львів, 2015. Вип. 36 (3). С. 13-19.

20. Україна веде переговори про входження у «Вишеградську групу», - МЗС. URL: https://lb.ua/news/2014/12/17/289556_ukraina_vedet_peregovori_vhozhdennii.html (дата звернення 3.12.2024).

21. Фесенко М. Феномен Вишеградської групи в європейському політичному процесі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міжнародні відносини*. Київ, 2017. 1/2 (47/48). С. 13-18

22. Шепелева А. Зупиняйтесь рано: Чехія далі закуповуватиме снаряди для Києва. URL: <https://www.dw.com/uk/cehia-prodovzit-zakupovuvati-boepripasidla-ukraini/a-71628402> (дата звернення 16.02.2025).

23. Ян О. Від Zuzana до Eva: словацька артилерія для України. URL: <https://militaryni.com/uk/articles/vid-zuzana-do-eva-slovatska-artyleriya-dlya-ukrayiny/> (дата звернення 01.08.2023).

24. Andrzej Duda przed Radą Najwyższą Ukrainy. 22 maja 2022. URL: <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/andrzej-duda-z-wizyta-na-ukrainie,54043>. (дата звернення 25.10.2024).

25. Bazhenowa, H. Międzynarodowa pomoc finansowa i militarna dla Ukrainy walczącej z rosyjską agresją. URL: <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2023/02/ies-komentarze-792-40-2023.pdf>. (дата звернення 23.03.2023).

26. Bieńczyk-Missala A. Polityka zagraniczna Polski po agresji Rosji na Ukrainę. *Rocznik Strategiczny 2022/23*. Warszawa, 2023. S. 341-358.

27. Cabada L. The Visegrad Cooperation in the Context of Other Central European Cooperation Formats. *Politics in Central Europe*. 2018. Vol. 14, № 2. S. 165-179.

28. Conclusions of the Meeting of the European Affairs Committees of the Senate and the Chamber of Deputies of the Czech Republic, the National Assembly of Hungary, the Sejm of the Republic of Poland and the National Council of the Slovak Republic, Košice, 25 April, 2022. Visegradgroup.eu. URL: <https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=495> (дата звернення 04.04.2023)

29. Czyż A. Grupa Wyszehradzka – 20 lat współpracy. Athenaeum. *Polskie Studia Politologiczne*. 2014. vol. 42. S. 7-23.

30. Czyż A. The Visegrad Group Countries Towards the War in Ukraine in 2022. *Studia Politologiczne*. Vol. 73. 2023. S. 254-271.

31. Declaration of the defence and security committees of parliaments of the visegrad group. Bratislava, 4–5 December, 2022. Visegradgroup.eu. URL: <https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=509> (дата звернення 05.10.2023)

32. Drab L. Dyplomacja obronna – nowy instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. *Sprawy Międzynarodowe*. 2017. № 70(1), S. 136–147.

33. Durakçay Fulya Akgül, Hungary's position on the Russia-Ukraine war and its implications for cooperation in the Visegrad Group. *Eurasian Research Journal*. 2023. № 5(4). URL: <https://doi.org/10.53277/2519-2442-2023.4-01> (дата звернення 26.11.2023).

34. Ferenc B., András M. Ukrainian refugees aren't too eager to stay in Hungary, and the state isn't too keen on encouraging them to do so. URL: <https://telex.hu/english/2022/05/11/ukrainian-refugees-arent-too-eager-to-stay-in-hungary-and-the-state-isnt-too-keen-on-encouraging-them-to-do-so> (дата звернення 23.08.2023)

35. Financial support to Ukraine. Economic and Financial Affairs Council. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/ecofin/2022/12/06/> (дата звернення 15.05.2023).
36. Fiszer M. J. Agresja Rosji na Ukrainę i perspektywy jej akcesji do struktur euroatlantycznych. *Rocznik Integracji Europejskiej*. 2023. № 17. S. 127-142.
37. Gizińska I. Kolejne węgierskie weto wymierzone w Ukrainę. *Analizy OSW*. 23.05.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-05-23/kolejne-wegierskie-weto-wymierzone-w-ukrainie> (дата звернення 11.09.2023)
38. Haszczyński J. Petr Pavel, prezydent Czech: Kontrofensywa? Tylko jedna proba. *Rzeczpospolita*. 20.03.2023. URL: rp.pl/polityka/art38154681-petr-pavel-prezydent-czech-kontrofensywa-tylko-jedna-proba (дата звернення 22.07.2023).
39. Héjj D. Format wyszehradzki powoli się „odmraża”. *Komentarze IEŚ*. 2022, № 744, <https://ies.lublin.pl/komentarze/format-wyszehradzki-powoli-sie-odmrza/> (дата звернення 18.12.2023).
40. Héjj D. Polityka Węgier wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę. *Prace IEŚ*. 2022. №10. URL: <https://ies.lublin.pl/prace/2022-010/> (дата звернення 26.11.2023).
41. Héjj D. Sto gyélaty? Węgry konsekwentnie uzależniają się od rosyjskich źródeł energii. *Komentarze IEŚ*. № 664. URL: <https://ies.lublin.pl/komentarze/sto-gyelaty-wegry-konsekwentnieuzalezniaja-sie-od-rosyjskich-zrodel-energii/> (дата звернення 25.11.2023).
42. Héjj D. Węgierska obecność na szczycie B9 w Warszawie. *Komentarze IEŚ*. № 794. URL: <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2023/02/ies-komentarze-794-42-2023.pdf> (дата звернення 22.11.2023).
43. Héjj D. Węgry wobec wojny w Ukrainie. *Komentarze IEŚ*. 2022. № 544, URL: <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/03/ies-komentarze-544-56-2022.pdf> (дата звернення 30.11.2023).
44. Informácie pre ľudí, firmy a organizácie ochotné pomôcť. Kto pomôže Ukrajine. URL: <https://ktopomozeukrajine.sk/> (дата звернення 30.06.2023)

45. Jagusiak K. Współczesne wyzwania dla bezpieczeństwa Polski w kontekście rosyjskich działań w regionie Europy Środkowo-Wschodniej. *Przegląd Wschodnioeuropejski*. 2023, №. 14(2). URL: <https://doi.org/10.31648/pw.9714> (дата звернення 26.11.2023).

46. Joint declaration of The Ministers of Interior of the Visegrad Group (Budapest, 30 June, 2022). URL: <https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=497> (дата звернення 13.07.2024).

47. Kaleta W. Co Polska dała Ukrainie, a co nam zostało. Oto bilans w uzbrojeniu. *Przemysł Obronny*. URL: <https://www.wnp.pl/przemysl-obronny/co-polska-dala-ukrainie-a-co-nam-zostalo-otobilans-w-uzbrojeniu,811188.html> (дата звернення 09.09.2024).

48. Kiński A.. Republika Czeska przekazała dotąd Ukrainie pomoc wojskową o wartości ponad 420 mln EUR. URL: <https://zbiam.pl /republika-czeska-przekazala-dotad-ukrainie-pomoc-wojskowa-o-wartosci-ponad-420-mln-eur/>. (дата звернення 23.02.2023).

49. Klin T. Strategia równoważenia i powstrzymywania? Państwa wschodniej flanki NATO wobec wojny pozycyjnej na froncie ukraińsko-rosyjskim. *Sprawy Międzynarodowe*. 2024. t. 77. № 1. S. 73-91.

50. Kostrzewa K. MSZ: W dalszym ciągu nie planujemy ewakuacji naszej ambasady w Kijowie. URL: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8368653,msz-nie-planujemy-ewakuacji-ambasady-w-kijowie.html>. (дата звернення 28.02.2023).

51. Koźbiał K. Republika Czeska wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę z 2022 roku. Konsekwencje polityczne, gospodarcze i społeczne. *Krakowskie Studia Międzynarodowe-Krakow International Studies*. 2024. Vol. XXI. S. 63-82

52. Lewkowicz Ł. «V4 Future»: prezydencja Słowacji w Grupie Wyszehradzkiej w cieniu wojny rosyjsko-ukraińskiej. *Komentarze IEŚ*. № 662. URL: <https://ies.lublin.pl/komentarze/v4-future-prezydencja-slowacji-w-grupie->

wyszehradzkiej-w-cieniu-wojny-rosyjsko-ukrainskiej/ (дата звернення 02.02.2024).

53. Lewkowicz Ł., Czarnecki S., Héjj D. (Nie)jedność państw Grupy Wyszehradzkiej wobec agresji rosyjskiej na Ukrainę. *Komentarze IEŚ*. № 567. URL: <https://ies.lublin.pl/komentarze/niejednosc-panstw-grupy-wyszehradzkiej-wobec-agresji-rosyjskiej-na-ukraine/> (дата звернення 26.09.2023).

54. Lewkowicz Ł. Słowacja wobec pierwszej fazy konfliktu na Ukrainie. *Komentarze IEŚ*. 2022. № 545. URL: <https://ies.lublin.pl/komentarze/slowacja-wobec-pierwszej-fazy-konfliktu-na-ukrainie/> (дата звернення 04.03.2023).

55. Lewkowicz Ł. Słowacja wobec agresji Rosji na Ukrainę: kontekst militarny. *Komentarze IEŚ*. № 825. URL: <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2023/04/ies-komentarze-825-73-2023.pdf>. (дата звернення 08.09.2024).

56. List of military aid to Ukraine during the Russo-Ukrainian War. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_military_aid_to_Ukraine_during_the_Russo-Ukrainian_War. (дата звернення 09.02.2025).

57. Long-term vision of the Visegrad countries on Deepening their Defense Cooperation. Visegrad. URL: <https://archive.visegradgroup.eu/about/cooperation/visegrad-group-defence> (дата звернення 13.12.2024).

58. Małecki M. W ciągu roku od napaści Polska przekazała Ukrainie uzbrojenie o wartości ponad 2,2 mld euro. *Dziennik Gazeta Prawna*. URL: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8667242,polska-dostawy-broni-dla-ukrainy-o-wartosci-ponad-22-mld-euro.html>. (дата звернення 24.02.2023).

59. Mesežnikov G. Slovakia and Russian Aggression against Ukraine: Domestic Political Context. G. Mesežnikov, Z. Bútorová (eds.), *Russia's war against Ukraine. A view from Slovakia*. Bratislava: Konrad Adenauer Stiftung, 2022. 44 s.

60. Nieczypor K., Sadecki A. Ukraińsko-węgierski spór o podwójne obywatelstwo. *Analizy OSW*. 13.01.2022. URL:

<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-01-13/ukrainsko-wegierski-spor-o-podwojne-obywatelstwo> (дата звернення 08.09.2023).

61. Olszyk S. Państwa Grupy Wyszehradzkiej (V4) wobec wojny w Ukrainie. Dyplomacja obronna podczas pierwszego roku wojny. *Nowa Polityka Wschodnia*. 2024, № 1 (40). S. 32–59.

62. Olszyk S. Państwa Grupy Wyszehradzkiej wobec konfliktu na Ukrainie. *Problemy bezpieczeństwa Europy i Azji*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. 2016. S. 162–178

63. Olszyk S. The role of think tanks in actions for defence diplomacy. An example of Poland. *Polish Political Science Yearbook*. 2022, № 51. S. 155–181.

64. Orędzie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 24.02.2022. URL: <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/oredzie-prezydenta-rp,49375>. (дата звернення 08.03.2024).

65. Oświadczenie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 lutego 2022 r. w sprawie agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. URL: http://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/uchwaly/2048_u.htm. (дата звернення 08.03.2024).

66. Pavel P. Petr Pavel: There Should Be No Limit to NATO Expansion. *Aspen Review*. 07.06.2019. URL: [aspen.review/article/2019/petr-pavel-no-limit-nato-expansion/](https://www.aspen.review/article/2019/petr-pavel-no-limit-nato-expansion/) (дата звернення 22.07.2023).

67. Political Declaration 1/2022. (III. 10.) of the National Assembly of Hungary on the war between Russia and Ukraine. URL: https://www.nato-pa.int/downloadfile?filename=/sites/default/files/2022-03/Politikai%20Nyilatkozat_EN.pdf. (дата звернення 07.07.2024)

68. Polska dyplomacja w czasie wojny na Ukrainie. URL: <http://atlas2022.uw.edu.pl/mapa-tygodnia-polska-dyplomacja-w-czasie-wojny-na-ukrainie/> (дата звернення 04.05.2024).

69. Posilnenie prístupu k základným potravinám a hygienickým potrebám pre najzraniteľnejšiu časť populácie na Ukrajine. Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS). URL:

<https://slovakaid.sk/projekty/posilnenie-pristupu-k-zakladnym-potravinam-a-hygienickym-potrebam-pre-najzranitelnejziu-cast-populacie-na-ukrajine/> (дата звернення 17.05.2023).

70. Prezidentka v RTVS: Útok Ruska prepisuje novodobú históriu. Zuzana Čaputová prezidentka Slovenskej republiky. URL: <https://www.prezident.sk/article/prezidentka-v-rtvs-utok-ruska-prepisuje-novodobu-historiu/> (дата звернення 12.07.2023).

71. R.Fico šéfkou EK informoval, že nová vláda SR nebude vojensky podporovať Ukrajinu. Úrad vlády Slovenskej republiky, URL: <https://www.vlada.gov.sk/rfico-sefku-ek-informoval-ze-nova-vlada-sr-nebude-vojensky-podporovat-ukrajinu/?csrt=14496314570093203318>. (дата звернення 26.10.2023).

72. Rácz A. The Visegrad Cooperation: Central Europe divided over Russia. L'Europe en Formation. 2014. № 4(374). URL: <https://doi.org/10.3917/eufor.374.0061> (дата звернення 26.11.2023).

73. Rajczyk R. Wschodnia dyplomacja Budapesztu. *Komentarze IES*. 2022, № 524. URL: https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/02/ies-komentarze-524-36-2022_rr.pdf (дата звернення 15.12.2023).

74. Rodkiewicz W., Popławski K. Orbán w Moskwie – wyzwanie dla solidarności sojuszniczej. *Analizy OSW*. 2.02.2022. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-02/orban-w-moskwie-wyzwanie-dla-solidarnosci-sojuszniczej> (дата звернення 08.09.2023)

75. Romanowska A. Grupa Wyszehradzka wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę. URL: <https://warsawinstitute.org/pl/grupa-wyszehradzka-wobec-rosyjskiej-agresji-na-ukraine/> (дата звернення 02.01.2024).

76. Rzegocki A. Polska ambasada w Kijowie jako jedna z niewielu nie została zamknięta. URL: <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/polska-ambasada-w-kijowie-jako-jedna-z-niewielu-nie-zostala-zamkniete/> (дата звернення 23.03.2023)

77. Sadecki A. Kampania Węgier przeciw polityce Zachodu wobec Rosji. *Analizy OSW*. 28.09.2022. URL:

<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-09-28/kampania-wegier-przeciw-polityce-zachodu-wobec-rosji> (дата звернення 11.09.2023).

78. Sadecki A. Węgry wobec embarga na rosyjską ropę. *Analizy OSW*. 13.05.2022. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-05-13/wegry-wobec-embarga-na-rosyjska-rope> (дата звернення 08.09.2023).

79. Sadecki A. Wystąpienie programowe Orbána w Siedmiogrodzie. *Analizy OSW*. 2.08.2022. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-08-02/wystapienie-programowe-orbana-w-siedmiogrodzie> (дата звернення 11.09.2023).

80. Sąsiedzkie właśnie. Problem ukraińskiego zboża na rynkach Europy Środkowej. *Komentarze OSW*. № 549. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-10-26/sasiedzkie-wasnie-problem-ukrainskiego-zboza-na-rynkach-europy> (дата звернення 07.08.2024).

81. Škrabec S. Geografia wyobrażona. Koncepcja Europy Środkowej w XX wieku. Kraków, 2013. 275 s.

82. Skwirowski P. Polska załapała Ukrainę. Ogromny wzrost eksportu. *Rzeczpospolita*. URL: <https://www.rp.pl/handel/art39941421-polska-zalala-ukraine-ogromny-wzrost-eksportu>. (дата звернення 23.08.2024).

83. Śmiłowicz P. Szczyt Grupy Wyszehradzkiej: Prezydenci V4 omówili kwestie dotyczące wojny w Ukrainie. URL: <https://forsal.pl/swiat/unia-europejska/artykuly/8566364,grupa-wyszehradzka-prezydenci-v4-omowili--kwestie-wojna-w-ukrainie.html>. (дата звернення 23.08.2024).

84. Söderbaum F., Introduction: Theories of New Regionalism. New York 2003. URL: <http://www.palgraveconnect.com/pc/doifinder/view/10.1057/978140393874> (дата звернення 6.03.2024).

85. Strembski M. Czeska inicjatywa amunicyjna wyraźnie traci impet. *Onet*. 29.05.2024. URL: <https://www.onet.pl/informacje/nowa-technika-wojskowa/czeska-inicjatywa-amunicyjna-traci-impet/zyz5et9,30bc1058>. (дата звернення 13.12.2024).

86. Szymczuk J. Prezydenci Polski, Estonii, Litwy i Łotwy w Ukrainie. URL: <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydenci-polska-estonia-litwa-lotwa-kijow52273> (дата звернення 12.12.2023).

87. Tatarenko A. The Visegrad Group on its 30th anniversary: idea, history, cooperation. *Works of the Institute of Central Europe*. 2020. № 10. URL: <https://ies.lublin.pl> (дата звернення 18.12.2023).

88. Uchwała w sprawie ustawy o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego. 12 kwietnia 2022. Senat Rzeczypospolitej Polskiej. URL: <https://www.senat.gov.pl/prace/uchwaly/record,4771.html>. (дата звернення 02.03.2024).

89. Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000583/T/D20220583L.pdf> (дата звернення 23.07.2024).

90. V súvislosti s konfliktom na Ukrajine platia zmeny v zákonoch o civilnej ochrane, azyle a kybernetickej bezpečnosti, zriadi sa fond vzájomnej pomoci. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. 26.02.2022. URL: <https://www.minv.sk/?tlacovespravy&sprava=v-suvistosti-s-konfliktom-na-ukrajine-platia-zmeny-v-zakonoach-o-civilnej-ochrane-azyle-a-kybernetickej-bezpecnosti-zriadi-sa-fond-vzajomnej-pomoci> (дата звернення 13.07.2023).

91. V4 + United Kingdom Joint Statement of Prime Ministers. London, 8 March, 2022. URL: <https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=488> (дата звернення 13.12.2023).

92. Vládní návrh zákona. Senát Parlamentu ČR. URL: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/dokumenty?action=schuze&value=6917> (дата звернення 02.06.2024).

93. Výzva na podporu výskumníkov ohrozených konfliktom na Ukrajine. Úrad vlády Slovenskej republiky, 19.05.2022. URL: <https://www.vlada.gov.sk/vyzva->

na-podporuvyskumnikov-ohrozenych-konfliktom-na-ukrajine/ (дата звернення 09.09.2023).

94. Wasiuta M. Czechy wobec uchodźców z Ukrainy – krajowe mechanizmy relokacji. *Analizy OSW*. 28.03.2022. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-28/czechy-wobec-uchodzcow-z-ukrainy-krajowe-mechanizmy-relokacji> (дата звернення 8.09.2023).

95. Wilk A., Żochowski P. Słowacja wstrzymuje wsparcie wojskowe dla Ukrainy. 623. dzień wojny. *Analizy OSW*. 9.11.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-11-09/slowacja-wstrzymuje-wsparcie-wojskowe-dla-ukrainy-623-dzien-wojny> (дата звернення 18.12.2023).

96. Zenderowski R. Europa Środkowa: wspólnota czy zbiorowość? Wrocław–Warszawa–Kraków 2004. 248 s.

ДОДАТКИ

Додаток А

Карта країн Вишеградської четвірки

Складено на підставі <https://glavcom.ua/columns/mknyazhitsky/vishehradska-hrupa-tse-minule-chi-takozh-i-majbutnje-954691.html>

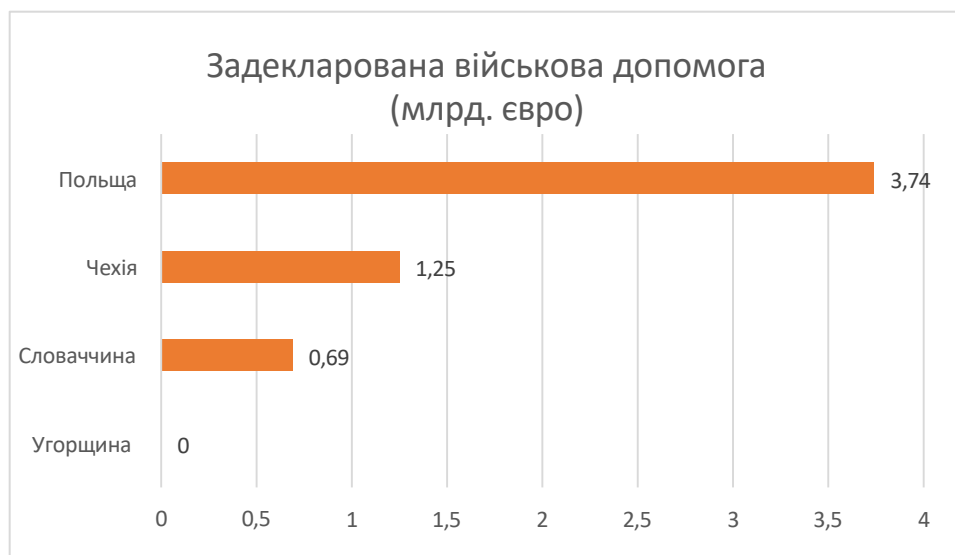
Додаток Б

**Кількість українських біженців в країнах Вишеградської четвірки
станом на лютий 2023 р. (тис. осіб)**

Складено на підставі <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Додаток В

**Задекларована військова допомога країн Вишеградської четвірки
надана Україні з 24 січня 2022 р. по 28.02.2025 р.**

Складено за: <https://www.ifw-kiel.de/publications/ukraine-support-tracker-data>